

αρχιτέκτονες

Περιοδική έκδοση του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ / Περίοδος Γ / Τεύχος 09 / Φεβρουάριος 2014

Σελίδα 3

Πόλη προσβάσιμη για όλους

Σελίδα 4

Πόσο προσβάσιμος είναι ο δημόσιος χώρος;

Σελίδα 6

Η πρόσβαση και η εξυπηρέτηση των ΑμεΑ σε μουσεία, πολιτιστικούς χώρους και μνημεία της Ελλάδας

Σελίδα 8

Η ολιστική προσέγγιση της προσβασιμότητας

Σελίδα 10

Προσβάσιμες πόλεις

Σελίδα 14

Προσβασιμότητα των δημόσιων χώρων

Σελίδα 16

Στις παρυφές του εξευγενισμού

Σελίδα 19

Σχεδιάζοντας μια διαφορετική πρόσβαση στην πόλη

Σελίδα 20

2 + 1 σενάρια προσβασιμότητας

Σελίδα 22

Προς μια διεύρυνση της πρόσβασης στις αστικές πολιτικές διαδικασίες

Σημείωμα της σύνταξης

Προσβασιμότητα versus αποκλεισμός. Η προσβασιμότητα ως όρος πέρασε στο λεξιλόγιό μας κάπως καθυστερημένα. Αναφέρεται στη σχέση μας με το χώρο, δημόσιο και ιδιωτικό, στα εμπόδια που αντιμετωπίζουμε καθημερινά, απ' όποια θέση και αν βρισκόμαστε, ως πολίτες συμμετέχοντες ισότιμα του «κοινωνικού».

Σχέση πραγματική, σωματική: κίνηση για όλους, προς όλες τις κατευθύνσεις, άρση διαχωρισμών. Σχέση συμβολική: διάβαση, υπέρβαση ορίων γνώσης, συμμετοχή, κοινωνικοποίηση, αναγνώριση του εαυτού και του άλλου, του κόσμου ολάκερου.

Στο κομμάτι του υλικού χώρου και όσο μας αφορά, ως αρχιτέκτονες φέροντες την ευθύνη του σχεδιασμού, στο T_09, πέρα από τα εμπειριστατωμένα άρθρα, παρατίθεται μια συμπαγής μάζα βιβλιογραφίας, στην οποία οι ειδικοί μπορούν να ανατρέξουν, να αναζητήσουν λεπτομέρειες στις πηγές, να την εφαρμόσουν. Οι δε πολίτες-χρήστες των χώρων να ενημερωθούν και, σε επόμενο αμέσως βήμα, να απαιτήσουν από την πολιτεία την εφαρμογή εξαιρετικών διατάξεων, οι οποίες μένουν ανενεργές από την αδιαφορία για τον εαυτό και τον διπλανό.

Στο συμβολικό πεδίο, ο όρος της προσβασιμότητας ανοίγεται, πέρα από την εξερεύνηση του εαυτού, του οικείου και του ξένου, και στο πλαίσιο της διακυβέρνησης. Ο δημόσιος χώρος μεταφέρεται πλανητικά μέσα στις πολλαπλασιαστικά αυξανόμενες διαδικτυακές πλατφόρμες. Πόσο η πρόσβαση των πολιτών στα κοινά διευρύνεται; Πόσο και πώς αίρονται οι αποκλεισμοί, εκεί όπου βασικές πολιτικές προσπαθούν να εναρμονίσουν την τοπική αυτοδιοίκηση με ένα ευρύτερο πλαίσιο διευρυμένης διακυβέρνησης; Πόσο προσβάσιμες γίνονται οι διαδικασίες της; Πόσο ενισχύεται η δημιουργία νέων θεσμών συμμετοχής των πολιτών σ' αυτές; Τα ερωτήματα διαρκώς επαναπροσδιορίζονται. Η συζήτηση παραμένει ανοιχτή.

Θερμές ευχαριστίες στο Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας (ΤΕΕ) για τη συμβολή του στην παρούσα έκδοση.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΥΧΩΝ ΑΝΩΤΑΤΩΝ ΣΧΟΛΩΝ
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑΣ ΕΝΩΣΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ
Βρυσακίου 15 και Κλάδου, 105 55 Αθήνα, τηλ.: 210 3215146, fax: 210 3215147
e-mail: sadas-pea@tee.gr • www.sadas-pea.gr

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Πρόεδρος: **Μυρτώ Δεσποτίδη**, Αντιπρόεδρος: **Άγγελος Βακαλόπουλος**,
Γεν. Γραμματέας: **Μιχάλης Τζάρας**, Ειδ. Γραμματέας: **Όλγα Πάππα**, Ταμίας: **Μαρία Φραντζή**
Μέλη: **Δαμιανός Αμπακούμκιν**, **Αφροδίτη Αυγερινού**, **Κώστας Βουρεκάς**, **Αλέξανδρος Βράκας**,
Τόνια Κατερίνη, **Βιβιάννα Μεταλληνού**, **Γιάννης Πάνου**, **Πόπη Παπαντωνίου**, **Γιώργος Πλατσάκης**,
Πέτρος Συναδινός

Υπεύθυνη σύμφωνα με το νόμο: **Μυρτώ Δεσποτίδη**

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Ακριβή Αναγνωστάκη, **Κάρολος Γαλανός**, **Φωτεινή Γεωργακοπούλου**, **Κωνσταντίνα Θεοδώρου**,
Διονύσης Καννάς, **Νεκτάριος Κεφαλογιάννης**, **Αλέξανδρος Κλειδωνάς**, **Ειρήνη Κουφέλη**, **Παναγιώτης**
Κουμουندούρος, **Μυρτώ Κωσταροπούλου**, **Άγγελος Λούπης**, **Κλεοπάτρα Μαχά**, **Άννα Μελανίτου**,
Γιάννης Μπτρόπουλος, **Βασιλική Παναγιωτοπούλου**, **Όλγα Σημαιοφορίδου**, **Έρση Φίλιππούλου**,
Ελένη Χρυστέα

Υπεύθυνες διαφήμισης: **Κλειώ Μάμπ**, **Λεμονιά Μάμπ**
Διόρθωση κειμένων: **Ζωή Τσώκου**
Εκτύπωση: **Liθος Γραφικές Τέχνες**

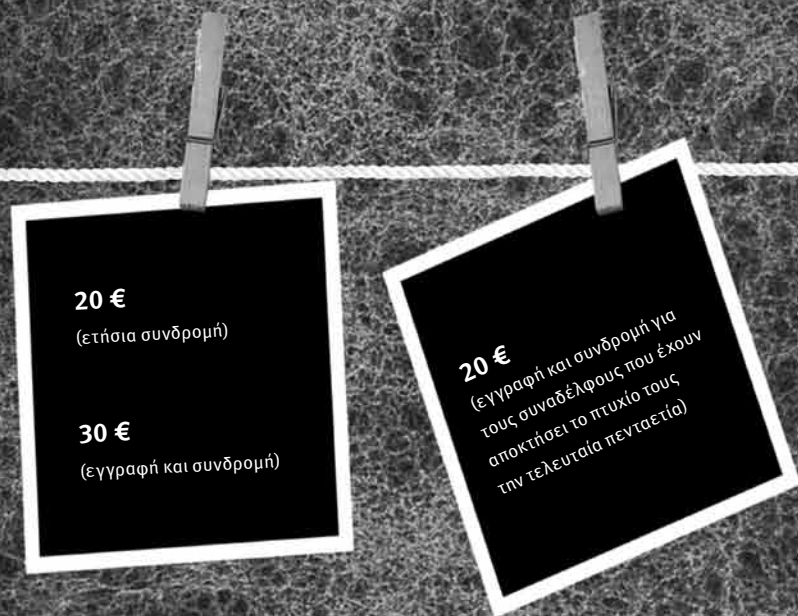
ΕΞΩΦΥΛΛΟ **Παρέμβαση σε πεζοδρόμιο στη Θεσσαλονίκη** (πηγή: olympiada.files.wordpress.com)

“αρχιτέκτονες”

Περιοδική έκδοση του Συλλόγου Αρχιτεκτόνων Διπλωματούχων
Ανωτάτων Σχολών – Πανελλήνια Ένωση Αρχιτεκτόνων

Στηρίξτε το έντυπο “αρχιτέκτονες”

- Εγγραφείτε στον Σύλλογο
- Εξοφλήστε τις συνδρομές σας στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ
- Προχωρήστε σε δωρεά στον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ

Εάν επιθυμείτε να παραλαμβάνετε το έντυπο στο χώρο σας:

- Για τα μέλη του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ 12 € για 10 τεύχη
- Για τα μη μέλη 20 € για 10 τεύχη

ΕΓΓΡΑΦΕΙΤΕ στη λίστα αποστολής άμεσα:

- Είτε με καταβολή του αντίστοιχου ποσού του/της ενδιαφερομένου/ης απευθείας στα γραφεία του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, Βρυσακίου 15, Μοναστηράκι 105 55, Αθήνα, τηλ. 210 3215146
- Είτε με κατάθεση στον τραπεζικό λογαριασμό της ΕΘΝΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ 146/480197-02 με δικαιούχο ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ, και αποστολή συνημμένα του σκαναρισμένου τραπεζικού παραστατικού στο e-mail: sadas-pea@tee.gr ή με fax στο 210 3215147

Πόλη προσβάσιμη για όλους

γράφει ο **Γιάννης Θεοδωράκης**
Πρόεδρος της Αντιπροσωπείας του ΤΕΕ

Είναι ιδιαίτερη τιμή που συντονίζω την Επιτροπή Προσβασιμότητας του ΤΕΕ, η οποία θεσμοθετήθηκε τον Απρίλιο του 2011 με απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής.

Θυμάμαι χαρακτηριστικά από την εισήγηση για την ίδρυση της Επιτροπής Προσβασιμότητας την αναφορά μου ότι ο βραχυπρόθεσμος στόχος της ΕΠ/ΤΕΕ θα είναι η αύξηση της ευαισθητοποίησης, της εγρήγορσης, και η ενημέρωση όλων εκείνων που με οποιονδήποτε τρόπο συμμετέχουν στη διαχείριση του χώρου. Μεσοπρόθεσμος δε στόχος θα είναι να συνεργήσει και να επεκτείνει τα υπάρχοντα δίκτυα όλων των αρμόδιων παραγόντων, τους δημόσιους οργανισμούς, τους εκπαιδευτικούς φορείς, τους πανεπιστημιακούς δασκάλους, τους εκπροσώπους των επαγγελματικών οργανώσεων και τους ειδικούς των πολυμέσων, γύρω από την ανάπτυξη, την προώθηση και τη διάχυση των εργαλείων κατάρτισης, προκειμένου η «Προσβασιμότητα για Όλους» να γίνει τελικά πραγματικότητα.

Η πρωταρχικής σημασίας ανάδειξη της διαχρονικότητας της φυσιογνωμίας και του πολιτιστικού ρόλου της χώρας μας και συμπληρωματικά των όποιων έργων υλοποιούνται, σήμερα, απαιτεί την εφαρμογή και τη διάδοση ρηξικέλευθων δράσεων απ' άκρη σ' άκρη της Ελλάδας, και η προώθηση των «Προσβάσιμων Πόλεων για Όλους» από το ΤΕΕ θα συμβάλει καθοριστικά στην περαιτέρω ανάδειξη των πολιτιστικών μας αξιών.

Στο άμεσο μέλλον οι πόλεις που θα αναδειχθούν θα είναι εκείνες που πέρα από τα τετριμμένα και κοινότοπα θα προσφέρουν στον εσωτερικό και διεθνή «ανταγωνισμό» υψηλή ποιότητα δημοκρατικής διαχείρισης με την υλοποίηση δεσποζουσών δράσεων, μέρος των οποίων είναι κι αυτές που εμπλέκουν και εξυπηρετούν την ευαίσθητη ομάδα των ανάπηρων συμπολιτών μας – και όχι μόνον.

Σ' αυτό το σημείο θα ήθελα να σας πω κάποιες σκέψεις μου, γιατί και ο ίδιος λόγω του ότι κινούμαι με αναπηρικό αμαξίδιο αντιμετωπίζω από πρώτο χέρι τα όποια λάθη ή παραλείψεις γίνονται στην εξασφάλιση της προσβασιμότητας.

Είναι προφανές ότι πρέπει σε μια σύγχρονη ευρωπαϊκή κοινωνία να εξασφαλισθεί η πρόσβαση όλων και μάλιστα όχι μόνο στους δημόσιους χώρους, αλλά συνολικά σε ολόκληρη την πόλη και αν είναι δυνατόν στις περισσότερες πόλεις της χώρας. Πρόβλημα προσβασιμότητας δεν έχουν μόνο τα άτομα με αναπηρία, έχουν και οι άνθρωποι που αντιμετωπίζουν κινητικά προβλήματα, όπως π.χ. οι ηλικιωμένοι ή όσοι είχαν ατύχημα

στα κάτω άκρα, έστω και πρόσκαιρα (άνθρωποι με νάρθηκα ή γύψο σε κάποιο πόδι λόγω σπασίματος κ.λπ.), και γενικά άτομα που περιστασιακά αντιμετωπίζουν κινησιακές δυσκολίες (εγκυμονούσες, ασθενείς με έξαρση των προβλημάτων υγείας τους, όπως στη μέση, και άλλοι). Προβλήματα προσβασιμότητας μπορεί να έχουν και οι άνθρωποι που μεταφέρουν με καρότσι το παιδί τους, ταξιδιώτες με τις βαλίτσες τους, ακόμα κι εκείνοι που μεταφέρουν τα ψώνια τους με κάποιο καρότσι και πολλοί άλλοι. Όπως αντιλαμβάνεστε, λοιπόν, το θέμα της προσβασιμότητας δεν αφορά μόνο τα άτομα με αναπηρία.

Είναι ηλίθιο φαινότορον ότι η πολιτεία θα πρέπει μέσα από τους νόμους – κανονισμούς – αποφάσεις να διασφαλίζει την προσβασιμότητα. Το ΤΕΕ θα πρέπει να ελέγχει την υφιστάμενη κατάσταση, να μελετά και να προτείνει βελτιώσεις της και τελικά να επιβάλλει στα έργα εκείνες τις προδιαγραφές που θα εξασφαλίζουν την προσβασιμότητα. Γιατί ακόμα και εκεί που υπάρχουν σωστές προδιαγραφές, πολλές φορές δεν τηρούνται.

Βέβαια υπάρχουν πάρα πολλά θέματα που δημιουργούν προβλήματα και ταλαιπωρούν τα άτομα με αναπηρία. Τι να πρωτοαναφέρω, τις θέσεις παρκαρίσματος για άτομα με αναπηρία στα σουπερμάρκετ ή σε άλλους χώρους, όπου υπάρχουν μεν, αλλά συνήθως χρησιμοποιούνται όχι από αυτούς για τους οποίους έχουν προβλεφθεί...

Άρα η προσβασιμότητα δεν είναι μόνο θέμα των τεχνικών προδιαγραφών, είναι ΚΥΡΙΩΣ θέμα παιδείας της κοινωνίας μας, δεν μπορεί να επιτευχθεί μόνο με αστυνόμευση, αλλά κύρια μέσω της εκπαίδευσης.

Πρέπει να εκπαιδύσουμε την κοινωνία να δέχεται και να αντιμετωπίζει ισότιμα τα άτομα με αναπηρία, γιατί δυστυχώς είναι θέμα τύχης ή ατυχίας να βρεθεί κάποιος ανά πάσα στιγμή σε τέτοια κατάσταση. Ένα κλάσμα του δευτερόλεπτου χωρίζει την αρτιότητα από την αναπηρία.

Εκπαίδευση για την προσβασιμότητα δεν υπάρχει, ακόμα, ούτε και στις καθ' ύλην αρμόδιες εκπαιδευτικές σχολές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως π.χ. στις αρχιτεκτονικές σχολές της χώρας, όπου θα περίμενα τα προγράμματα σπουδών να είχαν μαθήματα σχετικά με την προσβασιμότητα από τεχνικής απόψεως.

Στα πλαίσια αυτά σε συνεργασία με τον ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ στο ΤΕΕ στις 13.6.2013 πραγματοποιήθηκε, με ιδιαίτερη επιτυχία, ημερίδα για την προσβασιμότητα και ως συνέχεια συμμετέχουμε και στην παρούσα έκδοση.

Πόσο προσβάσιμος είναι ο δημόσιος χώρος;

γράφει η Έρση Φιλιππούλου

Η χρήση του δημόσιου χώρου αποτελεί δικαίωμα του πολίτη, για την άσκηση του οποίου η απρόσκοπτη πρόσβαση αποτελεί ασφαλώς ουσιώδες προαπαιτούμενο. Ωστόσο δεν θα πρέπει να συγχέεται η έννοια του *δημόσιου* (που είναι ευρύτερη) με εκείνη του *κοινόχρηστου*. *Δημόσιος* είναι τόσο ο χώρος που από τη νομοθεσία προορίζεται για κοινή χρήση (ιδίως οι δρόμοι, οι πλατείες, τα άλση, ο αιγιαλός, η παραλία, τα λιμάνια, οι όχθες λιμνών και ποταμών, τα δημόσια δάση)¹ όσο και αυτός που κατά τη λειτουργία του είναι ανοιχτός και προσβάσιμος σε απροσδιόριστο αριθμό ατόμων είτε χωρίς έλεγχο (μεγάλα εμπορικά κέντρα, ειδικά πάρκα, χώροι αναψυχής, μουσεία κ.λπ.) είτε με ελεγχόμενη είσοδο (αεροδρόμια, σταθμοί μετρό κ.λπ.).²

Η προσβασιμότητα, η δυνατότητα δηλαδή του πολίτη να προσεγγίσει τον δημόσιο χώρο και να κινηθεί σε αυτόν, δεν μπορεί να είναι μόνο *φυσική/σωματική*, στην οποία συνήθως αναφερόμαστε, αλλά επίσης *οπτική* και *ψυχολογική/συμβολική*.³

Καμία από τις τρεις δεν είναι αυτονόητη, ούτε καν η *φυσική/σωματική*, που είναι και η ουσιαστικότερη. Παρά την ύπαρξη των σχετικών προδιαγραφών, η εξασφάλισή της στις πόλεις μας για όλους, ανεξαρτήτως της σωματικής τους κατάστασης, αποτελεί δυστυχώς ακόμη ζητούμενο. Η ευθύνη δεν ανήκει μόνο στην Πολιτεία. Η καθημερινότητα αποδεικνύει και την

ευθύνη των πολιτών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την παρακώλυση της πρόσβασης των πεζών στα πεζοδρόμια από κάθε είδους εμπόδια (αυθαίρετες κατασκευές, παράνομα παρκαρισμένα αυτοκίνητα και μοτοσικλέτες, ζαρντινιέρες, πινακίδες, εμπορεύματα από παρακείμενα καταστήματα, τραπεζοκαθίσματα κ.ά.).

Εκτός όμως από τα υλικά εμπόδια, διοικητικά μέτρα θέτουν απαγορεύσεις και περιορισμούς με την επίκληση λόγων δημόσιας ασφάλειας. Σε ποιο βαθμό όμως είναι απαραίτητα, και πού αρχίζει η υπερβολή; Μελέτη που έγινε το 2008 στη Νέα Υόρκη έδειξε πως η πρόσβαση ήταν ολικά ή μερικά απαγορευμένη στο 30% του δημόσιου χώρου του οικονομικού της κέντρου!⁴ Στη χώρα μας οι προσωρινοί περιορισμοί γίνονται αποδεκτοί, αλλά οι μακροπρόθεσμες απαγορεύσεις επιφέρουν αντιδράσεις. Χαρακτηριστικά παραδείγματα, η αποτυχημένη προσπάθεια περιφράξης του λόφου του Φιλοπάππου στην Αθήνα το 2002,⁵ αλλά και η απόρριψη των προτάσεων για την περιφράξη του περιβάλλοντος χώρου του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου το 2012⁶ και της Ακαδημίας Αθηνών στην Αθηναϊκή Τριλογία το 2013.

Η δεύτερη παράμετρος της προσβασιμότητας – η *οπτική* δυνατότητα πρόσβασης – έχει και αυτή σχέση με την ασφάλεια, αλλά την ατομική. Ανταποκρίνεται στην αρχέγονη ανάγκη του κάθε ανθρώπου να ελέγχει το περιβάλλον του προκειμένου να αισθάνεται ο ίδιος ασφαλής.⁷ Για την ικανοποίηση αυτής της ανάγκης λαμβάνονται μέτρα όπως η κατάλληλη φύτευση, με φυτά που να επιτρέπουν την επόπτευση του χώρου ώστε να μην μπορούν να κρύβονται ανάμεσά τους παραβατικά άτομα, ή η ενίσχυση του δημοτικού φωτισμού για τον ίδιο σκοπό. Ακραία αντιμετώπιση της ανάγκης αυτής αποτελεί το φαινόμενο των *περιφραγμένων κοινοτήτων (gated communities)*, που εξαπλώνονται ταχύτατα στην Αμερική και την Ασία, ενώ τελευταία άρχισαν να εμφανίζονται και στην Ευρώπη. Καθώς ολόκληρη η έκταση απομονώνεται με τη θέληση των κατοίκων από τον υπόλοιπο κόσμο με ψηλούς φράχτες, η πρόσβαση στον δημόσιο χώρο τους επιτρέπεται μόνο στους ίδιους.

Η τρίτη παράμετρος, η *ψυχολογική/συμβολική* προσβασιμότητα, εξαρτάται από τη σύγκλιση

Φυσική προσβασιμότητα: ζητούμενο ακόμα η εξασφάλισή της
φωτ. Ashley Hill (flickr.com)

Οδός Μεσογείων, Αγία Παρασκευή, Αθήνα: Κράτος και οδηγοί σε αγαστή σύμπτωση εναντίον των πεζών

ανάμεσα στις υλικές ιδιότητες του χώρου και στην άυλη σχέση του χρήστη με αυτόν. Το αν ο χρήστης αντιλαμβάνεται ένα χώρο ως φιλόξενο για τον ίδιο ή όχι επιδρά στην πρόσβαση. Ωστόσο, είναι δύσκολο να προσδιοριστούν τα στοιχεία που καθιστούν ένα χώρο φιλικό. Για παράδειγμα, ακούμε κατά καιρούς πολιτικές υποσχέσεις του τύπου «θα πέσουν τα κάγκελα στις ολυμπιακές εγκαταστάσεις στο ΟΑΚΑ για να αποδοθεί ο χώρος στο κοινό», ενώ ο χώρος που και τώρα είναι ορισμένες ώρες ανοιχτός στο κοινό δεν προσελκύει κανέναν, διότι μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες απέμεινε κρανίου τόπος. Ενώ, αντίθετα, ο περιφραγμένος και ανοιχτός μέχρι τη δύση του ηλίου Εθνικός Κήπος της Αθήνας έχει πιστούς επισκέπτες που τον απολαμβάνουν, με τα κάγκελα να προστατεύουν και όχι να εμποδίζουν.

Η ποιότητα της λειτουργικότητας, της αισθητικής και της καλής συντήρησης επιδρά ασφαλώς θετικά. Οι κενοί και αδιαμόρφωτοι χώροι απωθούν. Η απουσία των απαραίτητων βοηθητικών χώρων υγιεινής, κατάλληλα διαμορφωμένων και εξοπλισμένων για την εξυπηρέτηση κάθε κατηγορίας χρηστών, αποθαρρύνει. Το ίδιο αποτέλεσμα έχουν οι πολεοδομικές και κυκλοφοριακές ρυθμίσεις στα ακριβά προάστια της Αθήνας (αποκλειστικές χρήσεις γης, εκτεταμένες πολύπλοκες μονοδρομήσεις, πολλοί μειωτές ταχύτητας) που σκοπό έχουν να απωθήσουν τους μη κατοίκους, ή ο αστικός σχεδιασμός που προβλέπει παγκάκια με κενά για να μην ξαπλώνουν οι άστεγοι, κ.ά.

Η αίσθηση του ανήκειν είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η αρχιτεκτονική που κάνει έναν πολίτη να νοιώθει υποσυνείδητα persona non

grata λειτουργεί αποτρεπτικά, αποτελώντας μερικές φορές έκφραση υπέρποντος ελιτισμού του φορέα, όπως συμβαίνει π.χ. με μερικά δημόσια κτήρια, πολιτιστικούς χώρους high culture κ.λπ. Αρχιτεκτονικά στοιχεία όπως η αφανής ή δυσπρόσιτη είσοδος, οι συμπαιγείς όψεις ή τα σιδηρόφρακτα ανοίγματα δεν προσελκύουν τον δυνητικό χρήστη ώστε να προσεγγίσει το χώρο. Ακόμη και αισθητικά άρτια κτήρια και χώροι μπορούν να δημιουργήσουν την αρνητική αίσθηση της ξένωσης, εάν ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός τους χαρακτηρίζεται από υπερμεγέθη κλίμακα ή υπερβολική μνημειακότητα.

Όλες οι δυσλειτουργίες που αναφέρθηκαν οφείλονται στο γεγονός ότι, στην πραγματικότητα, ο δημόσιος χώρος αποτελεί το έδαφος όπου συναντώνται τα συμφέροντα και οι επιδιώξεις πολλών και διαφορετικών κοινωνικών ομάδων. Όσο πιο κατακερματισμένη είναι μια κοινωνία τόσο πιο δυσλειτουργικός είναι ο δημόσιος χώρος της. Όσο πιο προβληματική είναι η σχέση του πολίτη με το κράτος, τον κατεχόμενη διαχειριστή του δημόσιου χώρου, τόσο περισσότερο ο τελευταίος καθίσταται πεδίο διαρκούς φανερού ή κρυφού ανταγωνισμού. Οι ανισότητες στην πρόσβαση αντανακλούν τις αντιλήψεις και τις αντιθέσεις μιας κοινωνίας.

Σημειώσεις

1. Άρθρο 967 του Αστικού Κώδικα.
2. Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, http://www.dpa.gr/portal/page?_pageid=33,124846&_dad=portal&_schema=PORTAL.
3. Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., & Stone, A.M, *Public Space*, Cambridge University Press, 1992.
4. Agovino Th., «Study says too much of downtown is off limits», <http://www.crainsnewyork.com/article/20080911/FREE/809119966>, 11.09.2008.
5. <http://filorappou.wordpress.com/>.
6. Θερμού Μ., «Κάγκελα για την προστασία του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου;», *Το Βήμα*, 14.03.2012.
7. Jeffery, C.R., *Crime Prevention through Environmental Design*, SAGE Publications, 1971.

Ψυχολογική/συμβολική προσβασιμότητα: Εθνική Βιβλιοθήκη (1887-1902, αρχιτέκτων Θεόφιλος Χάνσεν), Αθήνα. Η μνημειακότητα εις βάρος της ευκολίας πρόσβασης

Οι σύγχρονες απαιτήσεις επιβάλλουν να λειτουργούν τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιτρέπουν την ισότιμη συμμετοχή όλων των πολιτών. Άλλωστε η λειτουργία τους συνδέεται στενά με τον δημόσιο χαρακτήρα τους. Η εξασφάλιση της πρόσβασης και της εξυπηρέτησης των ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) και γενικότερα των εμποδιζόμενων ατόμων είναι ένα σύνθετο εγχείρημα, στο οποίο υπεισέρχονται πολλοί παράγοντες που επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα, όπως ο σωστός σχεδιασμός, η ενημέρωση, η εκπαίδευση, οι νοοτροπίες, η επαγγελματική συνέπεια, ο έλεγχος, οι αρμοδιότητες κ.λπ.

Στην περίπτωση της μελέτης νέου μουσείου ή εκσυγχρονισμού υφισταμένου, το μεγαλύτερο βάρος πέφτει στον αρχιτέκτονα μελετητή. Η επιτυχία του εξαρτάται από το βαθμό της ενημέρωσής του και από το βαθμό κατανόησης και αφομοίωσης της φιλοσοφίας του «καθολικού σχεδιασμού», δηλαδή ότι πρέπει να σχεδιάζει με στόχο την πρόσβαση και την εξυπηρέτηση όλων των πολιτών, χωρίς αποκλεισμούς και εξαιρέσεις. Μεγάλο ρόλο παίζει και το κατά πόσο οι προδιαγραφές που έχουν συνταχθεί από την εκάστοτε υπηρεσία ενσωματώνουν τη φιλοσοφία αυτή και βέβαια ο επαρκής έλεγχος και επίβλεψη της μελέτης και η αποτελεσματική επίβλεψη της κατασκευής του έργου. Σε κάθε στάδιο υπεισέρχεται ο κίνδυνος της αστοχίας, παρόλο που πλέον υπάρχουν

**Ακρόπολη. Πρόσβαση ΑμεΑ από τον βόρειο περίπατο.
Αναβατήριο κλίμακας με πλατφόρμα και ανεμιστήρας ανοικτού τύπου**

Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Ράμπα ΑμεΑ και νέα είσοδος στη Βασ. Ηρακλείου

ικανοποιητικές προδιαγραφές και ένα ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο – κίνδυνος αστοχίας ιδιαίτερα στις περιπτώσεις εκείνες όπου γίνεται μηχανιστική εφαρμογή των κανόνων προσβασιμότητας προκειμένου να τηρηθεί ο τύπος και όχι η ουσία.

Επισημαίνεται πάντως ότι το κτήριο του μουσείου είναι απλώς το κέλυφος, το οποίο προσφέρει στέγη στα εκθέματα. Συμβαίνει πολλές φορές το κέλυφος να ικανοποιεί τις απαιτήσεις της πρόσβασης, παραμονής και εξυπηρέτησης των ΑμεΑ, αλλά η ίδια η έκθεση να μην είναι προσβάσιμη ή κατανοητή για τα άτομα αυτά. Επομένως, δεν απαιτείται μόνο το κτήριο να είναι προσβάσιμο, αλλά και οι εκθέσεις από όσο το δυνατόν περισσότερους πολίτες, στόχος που μπορεί να επιτευχθεί με τη γνώση των βασικών χαρακτηριστικών των διαφόρων κατηγοριών ΑμεΑ. Πιο συγκεκριμένα:

- Τα **τυφλά άτομα** διευκολύνονται στην κίνησή τους όταν δεν υπάρχει ηχητική σύγχυση, αλλά υποβοήθηση στην αντίληψη του χώρου –μέσω της διαφοροποίησης αυτού κατασκευαστικά ή με ήχους ή με μυρωδιές–, κυρίως όμως με το να μην υπάρχουν σε μια γνωστή διαδρομή αλλαγές στη διάταξη του εξοπλισμού του χώρου ή μη σημειώσιμα εμπόδια. Τα τυφλά άτομα μπορούν να «δουν» με τον ήχο, την αφή, την όσφρηση, την ακοή. Μπορούν θαυμάσια να αντιληφθούν έναν εκθεσιακό χώρο και να βοηθηθούν στην κατανόηση των εκθεμάτων με μια σωστή περιγραφή, ηχητική αναπαράσταση γεγονότων, ακόμη και κυρίως με την αφή, αν δηλαδή τους δοθεί η δυνατότητα να αγγίξουν κάποια από τα εκθέματα ή αντίγραφά τους.
- Τα **άτομα με μειωμένη όραση** θέλουν έντονο φωτισμό και τονικές ή χρωματικές αντιθέσεις των διάφορων στοιχείων που συνθέτουν το χώρο. Επίσης, δεν πρέπει να υπάρχουν ανακλάσεις, λάθος τοποθετημένοι καθρέπτες και μη σημειώσιμα ή μη προστατευόμενα υαλοστάσια.
- Τα **κωφά άτομα** επίσης έχουν απαίτηση για έντονο φωτισμό προκειμένου να βλέπουν τη νοηματική γλώσσα ή τα χείλη του συνομιλητή τους, και πρέπει να αποφεύγονται σκηνογραφικού τύπου εκθέσεις. Αν τούτο δεν είναι δυνατό, πρέπει να υπάρχουν επιλεγμένα φωτιζόμενα σημεία στάσης όπου ο διερμηνέας της νοηματικής θα μπορεί να σταθεί και να μεταφράσει ή να ξεναγήσει.
- Τα **άτομα με κινητική αναπηρία** που είναι περιπατητικοί ανάπηροι ή χρήστες αμαξιδίων απαιτούν για την κίνησή τους χαμηλό επίπεδο φυσικής προσπάθειας, ικανοποιητικό χώρο και διαδρομές ελεύθερες εμποδίων. Τα

Η πρόσβαση και εξυπηρέτηση των ΑμεΑ σε μουσεία, πολιτιστικούς χώρους και μνημεία της Ελλάδας

γράφει ο **Γιάννης Πολυχρονίου**

εκθέματα και οι σχετικές επεξηγηματικές πινακίδες πρέπει να είναι δυνατό να ιδωθούν και από καθήμενους ή κοντούς επισκέπτες.

- Οι επεξηγηματικές πινακίδες πρέπει να είναι σύντομες, κατανοητές, και να μην έχουν ανακλαστική επιφάνεια, αλλά μεγάλα γράμματα που θα κάνουν αντίθεση με το υπόβαθρο. Οι πινακίδες αυτές πρέπει να συνοδεύονται από αντίστοιχες σε γραφή Μπράιγ που να μπορεί εύκολα να τις προσεγγίσει ο ενδιαφερόμενος.
- Τα **άτομα με νοητική υστέρηση** στο μεγαλύτερο ποσοστό τους (85%) είναι εκπαιδευσιμα και μεγάλο ρόλο στο να κατανοήσουν μια έκθεση παίζει η απλή και σαφής οργάνωσή της.

Στην περίπτωση των αρχαιολογικών χώρων τα πράγματα είναι λίγο διαφορετικά. Το ανάγλυφο του εδάφους είναι δεδομένο, η προστασία των αρχαιοτήτων προέχει και η δημιουργία πρόσβασης δεν είναι δεδομένη. Ωστόσο πολλοί χώροι ή είναι από τη φύση τους προσβάσιμοι ή μπορούν εύκολα να γίνουν, με μία κυκλοφοριακή μελέτη όπου θα επιλεγούν οι πλέον κατάλληλες διαδρομές από πλευράς ενδιαφέροντος και δυνατοτήτων επέμβασης. Εναλλακτικά ή και παράλληλα μπορούν να επιλεγούν προσβάσιμα σημεία με καλή θέα προς τον αρχαιολογικό χώρο, όπου θα τοποθετηθούν και κατάλληλα συστήματα πληροφόρησης. Με παρόμοιο τρόπο μπορούν να γίνουν προσβάσιμοι χώροι που δεν είναι αρχαιολογικοί με τη στενή έννοια του όρου, παρουσιάζουν όμως μεγάλο ιστορικό ενδιαφέρον.

Ας δεχθούμε τώρα ότι έχουμε ένα καλό αποτέλεσμα, ένα μουσείο που εξυπηρετεί τα ΑμεΑ, έναν αρχαιολογικό χώρο προσβάσιμο. Είναι αυτό (το αποτέλεσμα) ικανή συνθήκη για την επιτυχία του εγχειρήματος; Όχι μέχρι το μουσείο, το μνημείο, ο αρχαιολογικός χώρος να γίνουν γνωστά ως χώροι που είναι προσβάσιμοι και προσφέρουν υπηρεσίες στα ΑμεΑ και γενικότερα στα εμποδιζόμενα άτομα, ενώ παράλληλα πρέπει να υπάρχει συνεχής ενημέρωση σε περίπτωση της οποίας αλλαγής των συνθηκών πρόσβασης. Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας είναι η ενημέρωση και η εκπαίδευση του προσωπικού, ιδιαίτερα δε των ατόμων εκείνων που έρχονται σε επαφή με τους επισκέπτες, με παράλληλη εφαρμογή των αρχών της τομεακής ευθύνης, που σημαίνει ότι ελέγχουν και ερευνούν τις ανάγκες των επισκεπτών τους και προσαρμόζουν ανάλογα τις προσφερόμενες υπηρεσίες.

Μέρος της ευθύνης ανήκει και στα ίδια τα ΑμεΑ, που με τις συχνές επισκέψεις τους και/ή τις παρατηρήσεις τους μπορούν να συμβάλουν στη βελτίωση της πρόσβασης στους υπόψη χώρους.

Ιλίου Μέλαθρον. Ανεγκυστήρας ΑμεΑ

Η ολιστική προσέγγιση της προσβασιμότητας: σύγχρονες αντιλήψεις και τάσεις

γράφει ο **Ιωάννης Βαρδακαστάνης**
Πρόεδρος Εθνικής Συνομοσπονδίας Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ)

Σήμερα πλέον η αναπηρία θεωρείται μια εξελισσόμενη έννοια. Είναι κοινά αποδεκτό ότι προκύπτει από την αλληλεπίδραση μεταξύ των εμποδιζόμενων προσώπων και των περιβαλλοντικών εμποδίων αλλά και των εμποδίων συμπεριφοράς, που παρεμποδίζουν την πλήρη και αποτελεσματική συμμετοχή των εν λόγω προσώπων στην κοινωνία, σε ίση βάση με τους άλλους.¹ Παράλληλα, οι Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία εκτιμώνται σήμερα στα 80.000.000, ενώ η γήρανση των κοινωνιών οδηγεί σε προβλέψεις για διπλασιασμό του ποσοστού των πολιτών άνω των 65 ετών (ομάδα με ανάγκες παρόμοιες με τους πολίτες με αναπηρία) μέχρι το 2050, οπότε αναμένεται να ανέλθουν σε ποσοστό 30% του συνολικού πληθυσμού. Με δεδομένα, λοιπόν, αφενός το συσχετισμό της αναπηρίας με το περιβάλλον και τη γενικότερη κουλτούρα, και αφετέρου τις δημογραφικές τάσεις που οδηγούν τάχιστα στο φαινόμενο ένας στους δύο πολίτες να εμποδίζεται από τα ισχύοντα σήμερα πρότυπα σχεδιασμού υποδομών, υπηρεσιών, αγαθών και πολιτικών/διαδικασιών, είναι εμφανής πλέον η ανάγκη αλλαγής αυτών των προτύπων.

Εκφράζοντας αυτές τις ανάγκες της σύγχρονης κοινωνίας, το ευρωπαϊκό και εθνικό θεσμικό πλαίσιο αλλάζει, τα πρότυπα επανασχεδιάζονται και προσαρμόζονται σε αυτές, και όσοι ασχολούνται με το σχεδιασμό σε όλα τα επίπεδα και τους τομείς καλούνται να ακολουθήσουν τις νέες τάσεις. Ανάγκη και πρόκληση ταυτόχρονα. Η προώθηση της προσβασιμότητας ως της αναγκαίας και ικανής προϋπόθεσης για το σχεδιασμό βιώσιμων και συνεκτικών κοινωνιών αναδεικνύεται ως μονοσήμαντη επιλογή. Η προσβασιμότητα αναγνωρίζεται πλέον ως βασικό συστατικό της κοινωνικής συνοχής και της αειφόρου ανάπτυξης, ως αναπτυξιακό εργαλείο και μέσο εκσυγχρονισμού και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας της εσωτερικής αγοράς, κυρίως όμως ως αυτοτελές ανθρώπινο δικαίωμα που αφορά στη δυνατότητα αυτόνομης, άνετης και ασφαλούς συμμετοχής, δράσης, επικοινωνίας και ενημέρωσης του κάθε ατόμου, αλλά και ως ανθρώπινο δικαίωμα που συναρτάται άμεσα με την πραγμάτωση και των άλλων ατομικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων.²

Η ευρωπαϊκή στρατηγική σήμερα επικεντρώνεται στην εξάλειψη των εμποδίων και τη μη δημιουργία νέων,³ εντάσσει υποχρεώσεις σχετικές με την προσβασιμότητα και την αναπηρία στους κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων⁴ και σε άλλους τομείς, όπως οι μεταφορές και τα δικαιώματα των επιβατών,⁵ προωθεί προβλέψεις στις δημόσιες συμβάσεις,⁶ επανεξετάζει τα πρότυπα⁷ και το σχεδιασμό,⁸ τονίζει την ανάγκη για στατιστικά στοιχεία για την αναπηρία και την προσβασιμότητα.⁹ Προωθεί επίσης την ένταξη της προσβασιμότητας στα προγράμματα σπουδών των μηχανικών, νομικών, οικονομολόγων, αρχιτεκτόνων και γενικά όσων ασχολούνται με το σχεδιασμό, αλλά και στην επαγγελματική κατάρτιση όλων όσοι εμπλέκονται σε συναλλαγή με κοινό.

Έχει καταστεί πλέον σαφές ότι η προσβασιμότητα δεν σχετίζεται μόνο με το δομημένο περιβάλλον. Καλύπτει υποδομές και εξοπλισμούς, αλλά και αγαθά, υπηρεσίες (συμβατικές και ηλεκτρονικές), διαδικασίες/πολιτικές, νοοτροπίες κ.λπ. σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης. Σχετίζεται άμεσα με την ασφάλεια, την ποιότητα και την αειφορία. Αναφέρεται καταρχάς σε όλα τα άτομα με αναπηρία όλων των κατηγοριών, αλλά επεκτείνεται και σε πληθυσμιακές ομάδες με παρόμοιες με αυτά ανάγκες (ηλικιωμένοι, οικογένειες με μικρά παιδιά κ.λπ.).¹⁰

Αποτελεί τη βάση του νέου σχεδιασμού (Καθολικός Σχεδιασμός ή Σχεδιασμός για Όλους – Universal Design ή Design For All) που στοχεύει στην εξυπηρέτηση όλων χωρίς αποκλεισμούς και χωρίς ανάγκη εξειδικευμένου σχεδιασμού και προσαρμογών, μην αποκλείοντας όμως και τη χρήση βοηθημάτων, όπου αυτή απαιτείται.¹¹ Ουσιαστικά εκφράζει την ανθρώπινη ποικιλομορφία και διαφορετικότητα. Αξιοποιεί στην πράξη, ως μέτρο σχεδιασμού, το άτομο με κινητικές αναπηρίες και το άτομο με αισθητηριακές (προβλήματα όρασης και ακοής) ή/και νοητικές αναπηρίες, κατά τη διαστασιολόγηση/λειτουργικότητα και στον τομέα της πληροφόρησης/επικοινωνίας αντίστοιχα.

Στη διαδικασία αυτής της αλλαγής σημαντικό ρόλο κατέχει σήμερα και το ίδιο το αναπηρικό κίνημα. Η παρωχημένη αντίληψη του ηγετικού/

αποφασιστικού ρόλου των πολιτικών ή/και των τεχνοκρατών αντικαθίσταται από τη συνεκτική αντίληψη των συν-αποφάσεων και του συν-σχεδιασμού από πολιτικούς, τεχνοκράτες και τους χρήστες, δηλαδή τα ίδια τα άτομα με αναπηρία.¹² Το αναπηρικό κίνημα έχει αναδειχθεί πια σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο καταλύτης των αλλαγών, συγκεντρώνοντας εμπειρία και τεχνογνωσία, αξιολογώντας παραδοτέα, προωθώντας ορθολογικές και τεκμηριωμένες λύσεις και διορθωτικές παρεμβάσεις.

Είναι αλήθεια ότι μέχρι σήμερα ειδικά ο τεχνικός κόσμος της χώρας δεν υιοθέτησε στο βαθμό που είναι αναγκαίο τη νέα αντίληψη σχεδιασμού. Γιατί δεν τη διδάχθηκε; Γιατί δεν μπορεί να αντιληφθεί εύκολα τα οφέλη από αυτή; Γιατί δεν είναι ποτέ εύκολη και βολική η μετατόπιση ένα βήμα μπρος από τα κατεστημένα; Γιατί εξακολουθεί να τη συνδέει αποκλειστικά με τα άτομα με αναπηρία, τα οποία δεν βλέπει συχνά μέσα στο απροσπέλαστο περιβάλλον που αυτός έχει σχεδιάσει και άρα τα θεωρεί μια ισχνή μειονότητα; Όποιος και αν είναι ο λόγος, οι διεθνείς εξελίξεις τρέχουν, οι ανάγκες των κοινωνιών διαφοροποιούνται, και όσοι σχεδιάζουν –συμπεριλαμβανομένου του τεχνικού κόσμου– καλούνται να αναθεωρήσουν απόψεις, μέτρα, εργαλεία, και να ανταποκριθούν στην πρόκληση να δημιουργήσουν συνεκτικά και συμμετοχικά περιβάλλοντα και αγαθά, υψηλής αισθητικής και λειτουργικότητας, που θα υποστηρίζουν με την ίδια ασφάλεια και άνεση τους χρήστες τους σε βάθος χρόνου και σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους. Ιδιαίτερα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης, η εξασφάλιση ισότιμης συμμετοχής και αυτόνομης διαβίωσης όλου του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί πλέον εγγύηση της ορθότητας των πολιτικών επιλογών.

Σημειώσεις

1. ΟΗΕ (2007), Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, προοίμιο, σημείο ε (ν. 4074/2012, ΦΕΚ 88/Α).
2. EESC (2014), TEN/515, «Accessibility as a human right».
3. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), «Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια».
4. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2013), Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1303/2013.
5. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Κανονισμοί (ΕΕ) αριθ. 1107/2006, 1371/2007, 1177/2010, 181/2011.
6. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Οδηγίες (ΕΚ) 2004/17, 2004/18, 2009/81.
7. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), Standardisation mandate M/473 προς CEN, CENELEC και ETSI.
8. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2007), Resolution ResAP(2007)3 «Achieving full participation through Universal Design».
9. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2010), «Ευρωπαϊκή στρατηγική για την αναπηρία 2010-2020: Ανανέωση της δέσμευσης για μια Ευρώπη χωρίς εμπόδια».
10. ΕΣΑμεΑ (2008), *Σχεδιάζοντας πολιτική σε θέματα αναπηρίας*, (http://www.esaea.gr/files/documents/Egheiridio_Ekpedevomenou.pdf), ΕΣΑμεΑ (2005), *Προσβασιμότητα: το «κλειδί» για την εξέλιξη των διακρίσεων*, (http://www.esaea.gr/index.php?module=announce&ANN_id=147&ANN_user_or=view&ns_news=1&MMN_position=38:38).
11. ΟΗΕ (2007), Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, άρθρο 2 (ν. 4074/2012 ΦΕΚ 88/Α).
12. ΟΗΕ (2007), Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, άρθρο 33γ (ν. 4074/2012 ΦΕΚ 88/Α).

Μαζί για τον ένα χρόνο της συλλογικής δουλειάς μας

Σας προσκαλούμε στο Polis Art Cafe στις 6 Μαρτίου και ώρα 20.00 μ.μ., να γιορτάσετε μαζί μας τον πρώτο χρόνο της Γ' Περιόδου της ανανεωμένης περιοδικής έκδοσης του ΣΑΔΑΣ-ΠΕΑ "αρχιτέκτονες"

>01

>02

>07

>08

Η περιοδική έκδοση "αρχιτέκτονες" διανέμεται δωρεάν σε κεντρικά βιβλιοπωλεία και σε άλλα σημεία ενδιαφέροντος, σε όλη την Ελλάδα, όπου έχουν εύκολη πρόσβαση οι 20.000 και πλέον αρχιτέκτονες της χώρας, οι φοιτητές των 6 αρχιτεκτονικών σχολών αλλά και ένα ειδικό κοινό που επιθυμεί να μετέχει στον διάλογο για την αρχιτεκτονική και το σχεδιασμό ως εργαλεία κεντρικής σημασίας για την κοινωνική συνοχή και τη χωρική συγκρότηση.

Η Συντακτική Επιτροπή

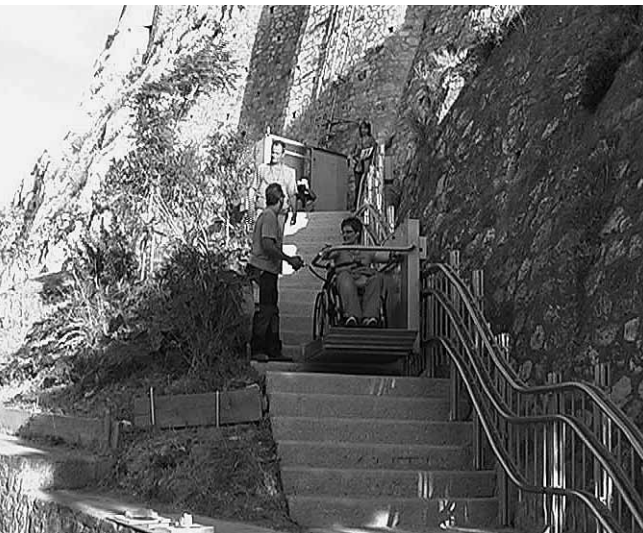
Polis Art Cafe, Πεσμαζόγλου 5 και Σταδίου (Στοά του Βιβλίου)

Προσβάσιμες πόλεις

γράφει ο Σωτήρης Ν. Παπαδόπουλος*

Η προσβασιμότητα των αστικών περιοχών είναι ένα θέμα που απασχολεί όλους τους κατοίκους, νέους, ηλικιωμένους, ανάπηρους ή αρτιμελείς. Υπάρχει όμως μια γενικευμένη παρανόηση, ότι: η προσβασιμότητα επηρεάζει μόνο τους χρήστες αναπηρικών αμαξιδίων και τους τυφλούς. Στην πραγματικότητα ένα κακοσχεδιασμένο περιβάλλον επηρεάζει ένα μεγάλο εύρος ανθρώπων, περίπου το 50% του συνολικού πληθυσμού. Σαν μια μικρή επιλογή των απλών καταστάσεων στις οποίες ο καθένας μπορεί να επηρεαστεί από το σχεδιασμό είναι τα παραδείγματα που ακολουθούν:

- Αφήνοντας ένα σκοτεινό δωμάτιο να μεταβαίνεις κατευθείαν σε μια σκάλα στο λαμπρό φως του ήλιου, είτε, να μην μπορείς ν' ακούσεις τίποτα λόγω του δυνατού θορύβου ενός κομπρεσέρ.
- Να σπρώχνεις ένα παιδικό καροτσάκι είτε να κουβαλάς σαν ταξιδιώτης τη βαλίτσα σου στα πεζοδρόμια των ελληνικών πόλεων.
- Να προσπαθείς ν' αποκρυπτογραφήσεις λέξεις σε πινακίδες χωρίς να είσαι σε θέση να μιλήσεις τη γλώσσα της χώρας, κ.λπ.

Η προσβάσιμη για τους κινητικά ανάπηρους Ακρόπολη αναφέρεται θετικά κι αξιοποιείται συμβολικά από πολλούς ξένους συναδέλφους: «εάν μπορούμε στην Ακρόπολη, τότε μπορούμε παντού»

Αναπόφευκτα, όλοι μας, κάποια από τα παραπάνω θα τ' αντιμετωπίσουμε πολλές φορές στη ζωή μας, επηρεασμένοι δυσμενώς από έναν κακό σχεδιασμό. Δυστυχώς όμως για την Ελλάδα και με κύρια ευθύνη της εκπαίδευσης, καθώς και όλων των πολυτεχνικών και ιδιαίτερα των αρχιτεκτονικών σχολών, όπως εξάλλου φαίνεται και εκ του υλοποιημένου αποτελέσματος, η προσβασιμότητα εξαντλείται στα ελάχιστα απαιτητά των πολεοδομικών εγκυκλίων. Όλα αρχίζουν και τελειώνουν στη «Ράμπα», στις «Τουαλέτες αναπήρων» και στις σημάνσεις γραφής Μπράιγ στα πλήκτρα των ανελκυστήρων. Ωστόσο, με αυτή τη στενή θεώρηση, αδιαφορούμε τελείως και δεν λαμβάνουμε υπόψη τις ανάγκες του ευρύτερου πληθυσμού.

Το μετρό της Αθήνας αποτελεί καλό παράδειγμα καθολικού σχεδιασμού, όπου το κριτήριο της προσβασιμότητας αντιμετωπίζει με επάρκεια τις ανάγκες του ευρύτερου κοινού

Τα τελευταία χρόνια εμφανίζονται αποσπασματικά στην Ελλάδα κάποιες εφαρμογές δημόσιου σχεδιασμού που λαμβάνουν μερική μέριμνα για τα άτομα με αναπηρίες. Παραδείγματα: Ενοποίηση Αρχαιολογικών Χώρων Αθήνας, Παιδότοπος Φλοίσβου, Ανάπλαση Πλατείας και Σταθμός Μετεπιβίβασης Χαλανδρίου, Νέο Δημαρχείο και Νέα Παραλία Θεσσαλονίκης, Πεζοδρόμηση Ιστορικού Κέντρου Καλαμάτας, κλπ. Μερικά δε από αυτά είναι απρόσμενα καινοτόμα και υψηλού ποιοτικού ή συμβολικού επιπέδου: Προσβασιμότητα Ακρόπολης, Μετρό Αθήνας, Μονοπάτι για τυφλούς στη Βραυρώνα, ΑμεΑ με δικαίωμα στη θάλασσα.

Οι μεγάλες πεζοδρομήσεις διευκολύνουν μεν τη διακίνηση των πολιτών, αλλά δεν είναι αρκετές για να εξασφαλίσουν την προσβασιμότητα. Τυπικό παράδειγμα, η δυσκολία κίνησης των αμαξιδίων στην κακή επίστρωση της Διον. Αρεοπαγίτου, καθώς και στο ευρύτερο δίκτυο των έργων της ΕΧΑΧ

Στον αρχαιολογικό χώρο της Βραυρώνας η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία και το αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος διαμόρφωσαν ένα φυσικό μονοπάτι που διευκολύνει τ' άτομα με μειωμένη όραση να βιώσουν το περιβάλλον του υγρότοπου μέσω πληροφοριών, ηχητικών, σε γραφή Μπράιγ και ανάγλυφων μακετών. Ένα καινοτόμο δείγμα προσβασιμότητας

Η πολιτεία χωρίς καμία διαχείριση και οι πολίτες χωρίς επαρκή παιδεία και με αντικοινωνική συμπεριφορά αναστέλλουν τις όποιες θετικές προσπάθειες. Στο ταχυδρομείο Χαλανδρίου, ένα από τα ανακαινισμένα και προσβάσιμα καταστήματα, οι αρμόδιοι κάλυψαν το διάδρομο τυφλών με καθίσματα αναμονής! Τα φυτεμένα δένδρα στη μέση των πεζοδρομίων, τα κολονάκια και οι κολόνες κοινής ωφέλειας αποτελούν μέγιστα εμπόδια, πόσο δε μάλλον στην κίνηση των ανάπηρων συμπολιτών μας. Τα δε δημοτικά έργα αποτελούν και την επιτομή της διαχειριστικής διαφθοράς!

Στο άμεσο μέλλον, οι φορείς και ειδικότερα οι πόλεις που θα αναδειχθούν, και δικαίως, θα είναι αυτές που πέρα από τα τετριμμένα και κοινότοπα θα προσφέρουν στον εσωτερικό και διεθνή ανταγωνισμό υψηλή ποιότητα δημοκρατικής διαχείρισης με την υλοποίηση δεσποζουσών δράσεων, μέρος των οποίων είναι κι αυτές που εμπλέκουν και εξυπηρετούν τόσο την ευαίσθητη ομάδα των ανάπηρων συμπολιτών μας όσο και το ευρύτερο κοινό που ζει και κινείται στις πόλεις μας και όχι μόνον.

* Στο ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα «Εκπαιδευτικά Εργαλεία για Προσβάσιμες Πόλεις», εταίρος του οποίου είναι ο Σ. Ν. Παπαδόπουλος, υπάρχουν πλείστες πληροφορίες που αφορούν το θέμα μας. Μέσω δε του ιστότοπου <http://www.polis-gia-olous.org> μπορείτε να εγγραφείτε και να συμμετάσχετε στο πολύ ευρύτερο και διαδραστικό μέρος του προγράμματος.

Ανάπλαση Κοινοχρήστων Χώρων και Πλατειών Δ.Ε. Κατσανοχωρίων Δήμου Βορείων Τζουμέρκων

Ανάπλαση
πλατείας Λαζαίων

Ανάπλαση
πλατείας Πλασιών

**Αξιοποίηση
των υποδομών**

Διαμόρφωση
περιβάλλοντος χώρου
του Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης
"Θ. Παπαγιάννης" (Ελληνικό)

**Αναβάθμιση
της περιοχής**

Διαμόρφωση
πλατείας Καλεντζίου

**Ανάδειξη
της πολιτιστικής κληρονομιάς**

**Ενίσχυση
της τοπικής κοινωνίας**

Προορισμός... το μέλλον του τόπου μας!

Μέρα με τη μέρα, ο τόπος μας αναδεικνύεται ως ένας από τους πιο περιζήτητους τουριστικούς προορισμούς. Οι φυσικές ομορφιές, η πολιτιστική κληρονομιά, η αυθεντική φιλοξενία... κάνουν την περιοχή μας να ξεχωρίζει. Η «Ανάπλαση Κοινοχρήστων Χώρων και Πλατειών Δ.Ε. Κατσανοχωρίων Δήμου Βορείων Τζουμέρκων» είναι ένα σημαντικό έργο που μας φέρνει πιο κοντά σε ένα καλύτερο μέλλον. **Βελτιώνει** την ποιότητα ζωής, **ενισχύει** την τοπική κοινωνία, **αναδεικνύει** την πολιτιστική κληρονομιά, **αναβαθμίζει** όλη την περιοχή. **Στον Δήμο Βορείων Τζουμέρκων ζούμε περισσότερα... γιατί αξίζουμε περισσότερα!**

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Θεσσαλίας - Στερεάς Ελλάδας - Ηπείρου
2007-2013

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

**Αξίζουμε
περισσότερα
στα
Τζουμέρκα**

4500

Πεζογέφυρα Villetaneuse

αρχιτέκτονες DVVD Architectes

Ο πολυαναμενόμενος κυκλοφοριακός κόμβος Villetaneuse-Université οδεύοντας προς ολοκλήρωση, έθεσε ένα καινούργιο ζήτημα. Αν και η εφαρμογή του κόμβου θεωρήθηκε θετική για την αστική ανάπτυξη, είναι αδύνατον να παραβλεφθεί η επιδείνωση της διαίρεσης μεταξύ Βορρά και Νότου που προκλήθηκε στην ευρύτερη περιοχή. Το πανεπιστήμιο της Villetaneuse (Université Paris-XIII), με τις συνεχείς αλληλοεπιδράσεις της κινητικότητας που δημιουργεί, είχε πρωτεύουσα ανάγκη τη σύνδεσή του κυκλοφορικά, ώστε να προσφέρει πολλαπλές προσβάσεις, προς όποια κατεύθυνση είναι απαραίτητη στην ανάπτυξη της πόλης. Τελικά η υπερσυγκέντρωση δικτύων και λωρίδων κυκλοφορίας ανέδειξε μια νέα επισυμβαίνουσα κατάσταση.

Η πεζογέφυρα της Villetaneuse εντάσσεται σε ένα συνολικό σχεδιαστικό πρόγραμμα το οποίο προσπαθεί να επιλύσει ως σύλληψη την πρόσβαση στα πολλαπλά επίπεδα λειτουργίας της πόλης στη σχέση της με το φυσικό περιβάλλον αλλά και με τους χρήστες/κατοίκους της. Ο σχεδιασμός προσπαθεί αφενός να ανατρέψει τοπικά την προαναφερθείσα διαίρεση και αφετέρου να δημιουργήσει μια ομαλή προέκταση ιπτάμενης γης.

Η γέφυρα αναλαμβάνει έναν πολλαπλό ρόλο: της αστικής σύνδεσης Βορρά-Νότου, της πρόσβασης στα ΜΜΜ, του πρόσθετου αγωγού κυκλοφορίας και του συνδέσμου μεταξύ των γειτονιών. Ένα αστικό ορόσημο η ίδια, προσφέρει υψηλή αναγνωσιμότητα των χώρων και των φωτιστικών σημάτων από τα κτήρια της πόλης: το δημαρχείο, το πανεπιστήμιο, το κέντρο υγρού στίβου...

Οι αρχιτέκτονες επέλεξαν ένα σχέδιασμα γεννημένο από την παραμόρφωση του εδάφους. Τα υλικά τούς ακολουθούν στην επιλογή τους. Σε μήκος να εκταθεί σε πολλαπλά κανάλια σύνδεσης, σε πλάτος να αναλάβει την προστασία των χρηστών από τις εναέριες γραμμές μεταφοράς και τα υπερυψωμένα καλώδια εκατέρωθεν, να τους σκεπάσει στη βροχή. Η γέφυρα μεταμορφώνει όλο το υπόβαθρο της εγκατάστασής της σε ένα φύλλο που ξεπροβάλλει φυσικά από το έδαφος και αναδιπλώνεται. Ένα φυτό που αγκαλιάζει τον καθένα και τον οδηγεί με ασφάλεια και ευκολία, χωρίς διαχωρισμούς στον προορισμό του.

(www.dvvd.fr)

Με τη μεστή ματιά της εμπειρίας ο Βασίλης Σγούτας, τ. πρόεδρος της UIA, προτρέπει τον ΣΑΔΑΣ σε μικρές «δράσεις-τοπόσημα» προσβασιμότητας στον δημόσιο χώρο.

Η πραγματικότητα που όλοι βιώνουμε στην Αθήνα –και στις άλλες πόλεις– είναι ότι, όσο και αν βελτιώνεται η νομοθεσία, η καθημερινότητα χειροτερεύει. Ειδικότερα σε σχέση με την προσβασιμότητα και τα πάσης φύσης εμπόδια, το status quo των δημόσιων χώρων μεταβάλλεται συνέχεια προς το χειρότερο. Αντίδραση δεν υπάρχει από πουθενά. Έτσι, τα πράγματα διολισθαίνουν σε γενικότερη ανομία, η οποία και γίνεται καθεστώς.

Επειδή είναι, προφανώς, ανέφικτο να διορθωθούν όλα τα κακώς κείμενα μαζί, χρειαζόμαστε δοκιμαστικές δράσεις (test cases), προκειμένου να δοκιμαστεί η βούληση της Πολιτείας ως προς την εφαρμογή των διατάξεων προσβασιμότητας που έχει η ίδια θεσπίσει. Η πρόταση εστιάζεται σε τρεις δράσεις, οι οποίες και θα αποτελούσαν πρωτοβουλίες του ΣΑΔΑΣ, με παράλληλο στόχο να αισθανθούν οι φορείς και οι πολίτες ότι κάτι αλλάζει με παρεμβάσεις του ΣΑΔΑΣ.

Δράση 1

Το «δίδυμο» Διονύσιου Αεροπαγίτου και Αποστόλου Παύλου είναι το

Διονυσίου Αεροπαγίτου, πηγή: www.naftemporiki.gr

πλησιέστερο που διαθέτουμε σε πραγματικούς πεζόδρομους. Όλοι ξέρουμε, όμως, ότι δεν είναι πραγματικοί πεζόδρομοι, λόγω των ποικίλων τροχοφόρων που κινούνται σε αυτούς, ιδιαίτερα στο τμήμα μεταξύ Ηρακλειδών και Θησείου. Στα τροχοφόρα περιλαμβάνονται και εκείνα της Αστυνομίας και της Δημοτικής Αστυνομίας. Επίσης, πολλά ποδήλατα, τα οποία θεωρούν κεκτημένο τους δικαίωμα να εκλαμβάνονται ως πεζοί (πρόσφατα ανακοινώθηκε, ως μεγάλο επίτευγμα, ότι ο Δήμος θα περιπολεί με ποδήλατα σε... πεζόδρομους). Παραφράζοντας τον Σεφέρη, κάπου πήραμε την έννοια του πεζόδρομου λάθος.

Πρόταση

Να απαγορευτούν όλα τα τροχοφόρα. Οι αρχές να περιπολούν πεζή, όπως γίνεται σε πολλές άλλες χώρες.

Δράση 2

Η οδός Μακρυγιάννη εξελίσσεται σε σημαντικό στέκι της Αθήνας στην ανατολική της πλευρά. Στην πλευρά αυτή υπάρχει και μια ζώνη όδευσης πεζών με πλάκες (οδηγούς) για την όδευση τυφλών. Στην πράξη, η ζώνη αυτή έχει καταστεί ανενεργή λόγω εμποδίων – τραπεζοκαθίσματα, στύλοι για τη στήριξη πλαστικών πετασμάτων κ.λπ. Θα ήμασταν πιο συνεπείς αν θεωρούσαμε τις πλάκες (οδηγούς) τυφλών απλά διακοσμτικά στοιχεία των πλακοστρώσεων. Αυτό που είναι σίγουρο είναι ότι η κατάσταση που έχει διαμορφωθεί στην οδό Μακρυγιάννη αποτελεί προσβολή για τους τυφλούς συνανθρώπους μας. Το ελεύθερο πλάτος του 1,50 μ. έχει καταστρατηγηθεί και στο διάδρομο διέλευσης μεταξύ της οικοδομικής γραμμής και των τραπεζοκαθισμάτων. Ο Δήμος αδιαφορεί παντελώς, πιθανόν γιατί εισπράττει από τους «καταλαμβάνοντες».

Πρόταση

Να γίνουν πράξη τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία ελεύθερα πλάτη όδευσης 1,50 μ. Και να θυμίσουμε στους αρμόδιους ότι και η Μακρυγιάννη είναι πεζόδρομος – εκτός αν δεν θέλουμε να είναι.

Περιπολία της Δημοτικής Αστυνομίας με ποδήλατα στη Διονυσίου Αεροπαγίτου

Δράση 3

Η πρώτη λωρίδα κυκλοφορίας στις στάσεις τρόλεϊ μεταξύ Καραγιώργη Σερβίας και Ερμού, στο Σύνταγμα, καταλαμβάνεται σχεδόν μόνιμα από ταξί, γελοιοποιώντας, με την ανοχή όλων μας, κάθε έννοια προσβασιμότητας στα μέσα μαζικής μεταφοράς. Η Τροχαία στην ουσία αδιαφορεί – κάποιες φορές διώχνει τα ταξί, πολύ σπάνια τα γράφει.

Πρόταση

Το αυτονόητο. Τα ΜΜΜ να προσεγγίζουν το πεζοδρόμιο.

Πλατεία Συντάγματος. Τα παρκαρισμένα ταξί εμποδίζουν την προσβασιμότητα στα μέσα μαζικής μεταφοράς, πηγή: Magi40 (flickr.com)

Το ζητούμενο είναι να μπορέσει να υπάρξει αντιστροφή στον συνεχιζόμενο κατήφορο της μη εφαρμογής της κείμενης νομοθεσίας. Αλλιώς σπκώνουμε τα χέρια ψηλά, όπως έγινε με την απαγόρευση του καπνίσματος: η νομοθεσία, από τα ξενυχτάδικα μέχρι και την πιο ταπεινή καφετέρια, αγνοείται καθολικά. Το ίδιο ακριβώς, δηλαδή, που γίνεται και με την προσβασιμότητα των δημόσιων χώρων – για παράδειγμα, έχουμε όλοι σιωπηρά αποδεχτεί να κυκλοφορούν οι μηχανές όπου και όπως θέλουν.

Ο ΣΑΔΑΣ, συνεπώς, να βγει μπροστά, να προτείνει τις συγκεκριμένες δράσεις που προαναφέρθηκαν – ή κάποιες αντίστοιχες –, να παλέψει για την υλοποίησή τους και να δημοσιοποιεί τις ενέργειές του για την εφαρμογή των προτάσεων.

Χρειαζόμαστε, οπωσδήποτε, κάτι που θα ταραξεί τα νερά.

Να δοκιμάσουμε τη βούληση και την ισχύ της Πολιτείας αλλά και την ευαισθησία των πολιτών στην πράξη και όχι μόνο στα λόγια. Αν όχι, ας έχουμε τουλάχιστον την εντιμότητα, μέχρι να ωριμάσει και η Πολιτεία και η κοινωνία, να μη χρησιμοποιούμε τους όρους:

- πεζόδρομοι – γιατί δεν υπάρχουν
- οδεύσεις τυφλών – γιατί λειτουργούν μόνο όπου δεν εμποδίζουν κάποια άλλη δραστηριότητα ή ανταποδοτική χρήση
- προσέγγιση ΜΜΜ στα πεζοδρόμια – γιατί, ωχ αδερφέ, δεν είναι και τόσο απαραίτητο.

Προσβασιμότητα των δημόσιων χώρων Στα χαρτιά ή στην πράξη

γράφει ο **Βασίλης Σγούτας**

Το όλο εγχείρημα θα μπορούσε να έχει και εύληπτο τίτλο, π.χ., «Οι αρχιτέκτονες νοιάζονται για την πόλη» ή «Οι αρχιτέκτονες νοιάζονται για τον δημόσιο χώρο». Με υπογραφή ΣΑΔΑΣ, φυσικά.

Για να είμαστε, όμως, ρεαλιστές, η πιθανότερη εξέλιξη είναι η εξής:

- η Πολιτεία δεν θα τολμήσει για λόγους πολιτικού κόστους
- οι πολίτες, ιδιαίτερα σε εποχή κρίσης, θα πουν «αυτό μας μάρανε;»

Οδός Μακρυγιάννη. Στην αριστερή πλευρά του πεζόδρομου το ελεύθερο πλάτος έχει καταληφθεί από τα τραπεζοκαθίσματα, πηγή: www.panoramio.com

- και εμείς θα τα λέμε μεταξύ μας, ίσως και με κάποιες ομάδες ΑμεΑ, συγκρίνοντας τη μη εφαρμοζόμενη ελληνική νομοθεσία με τις εφαρμοζόμενες νομοθεσίες άλλων κρατών
- και η Αθήνα, κάτω από τα απαθή βλέμματα όλων μας, θα συνεχίσει να διολισθαίνει προς μία τριτοκοσμική πρωτεύουσα.

Παρ' όλα αυτά, ο αγώνας πρέπει να συνεχιστεί. Με την ελπίδα ότι κάποτε θα έχουμε ωριμάσει.

Στις παρυφές του εξευγενισμού

γράφει η **Φωτεινή Γεωργακοπούλου**

**Παρατηρήσεις αστικής ανθρωπογεωγραφίας
για την οδό Αισχύλου στου Ψυρρή**

Χαρτογράφηση

Η οδός Αισχύλου βρίσκεται ανάμεσα στις οδούς Αριστοφάνους και Αγίου Δημητρίου στην περιοχή του Ψυρρή. Η Αισχύλου και η Αριστοφάνους εκβάλλουν στην πλατεία Ηρώων, τοπόσημο της περιοχής, ενώ η Αγ. Δημητρίου συναντά την Αισχύλου περίπου σαράντα μέτρα πριν από την πλατεία. Σε πείσμα των καιρών, η Αισχύλου διατηρεί, εκτός από δυο αποκαταστημένες νεοκλασικές κατοικίες, κάποιες παλιές και νέες αποθήκες χονδρικής, ένα εργαστήριο μεταλλουργίας, call centers και μαγαζιά ψιλικών που ανήκουν και απευθύνονται σε Μπαγκλαντεσιανούς μετανάστες, καθώς και ένα άτυπο τζαμί. Αν και η κατοίκηση της φθίνει διαρκώς, το οικιστικό της απόθεμα παραμένει ενδιαφέρον έστω και σε κατάσταση παρακμής, καθώς μεταξύ άλλων γίνεται αναφορά, κατά κάποιον τρόπο, σε δυο μεταγενέστερα παραδείγματα, στην τυπολογία του παλιού αθηναϊκού σπιτιού που απαθανάτισε ο Άρης Κωνσταντινίδης στο ομώνυμο βιβλίο του.¹ Η στενή πρόσοψη και το μεγάλο σχετικά βάθος των οικοπέδων συνηγόρησαν εξάλλου υπέρ της δημιουργίας στοών, από τις οποίες η μια είναι σήμερα εγκαταλειμμένη και η άλλη υπολειτουργεί.²

Μικρό χρονικό

Ο εξευγενισμός (gentrification) στου Ψυρρή ξεκίνησε τη δεκαετία του '90 και έφτασε στο απόγειό του περίπου το 2004. Με τη μεταφορά της

διασκέδασης στο Γκάζι η περιοχή γνώρισε μεγάλες ανακατατάξεις, που διαρκούν μέχρι σήμερα. Ο ανταγωνισμός όσων λειτουργιών αναψυχής επιβίωσαν έγινε σκληρότερος και πήρε τη μορφή ακόμα επιθετικότερης επέκτασης στον ήδη, σε μεγάλο βαθμό, μειωμένης προσβασιμότητας δημόσιο χώρο. Το μικρό σε έκταση σημείο της Αισχύλου μεταξύ της Αγ. Δημητρίου και της πλατείας Ηρώων είναι ένα καλό παράδειγμα της δυναμικής που αναπτύσσεται όταν συγκρούονται διεκδικήσεις διαφορετικών ομάδων πάνω στο σώμα της πόλης.

Οδός Αισχύλου

Σύμφωνα με τον Φουκώ, η νεωτερικότητα αντιμετωπίζει τη σύγκλιση δυο παραδειγμάτων, της λέπρας και της πανούκλας, που μέχρι τότε ήταν διακριτά. Το πρώτο ήταν ξεκάθαρα βασιμμένο στον αποκλεισμό, καθώς οι λεπροί «τοποθετούνταν εκτός» πόλης. Με αυτόν τον τρόπο η αγνή πόλη κρατούσε το μίasma εκτός των τειχών. Ωστόσο στο παράδειγμα της πανούκλας είναι αδύνατον να μετακινηθούν όλα τα θύματα εκτός. Γι' αυτόν το λόγο δημιουργήθηκαν μηχανισμοί επιτήρησης και ελέγχου του δημόσιου χώρου.

(Ελεύθερη απόδοση αποσπάσματος του «Metropolis» του Giorgio Agamben, 2005, από το <http://www.generation-online.org/p/fpagamben4.html>, τελευταία επίσκεψη: 14.1.2014)

Τη διετία 2008-2010 η Αισχύλου λειτούργησε ως πιάτσα σκληρών ναρκωτικών, καθώς η ηρωίνη επικράτησε των σποραδικών ναρκωτικών

«αναψυχής» που μέχρι τότε χαρακτήριζαν την ευρύτερη περιοχή, χωρίς ωστόσο να συνοδεύονται από υψηλή παραβατικότητα.³ Οι ολοένα λιγότεροι κάτοικοι και οι εργαζόμενοι, Έλληνες και ξένοι, παρά τα συνεχή τους διαβήματα, βίωσαν τον αποκλεισμό που προκλήθηκε καθώς ο δρόμος «ξεχάστηκε» ακόμα κι από τις δημοτικές υπηρεσίες, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την καθαριότητα και την ασφάλεια. Οι ομάδες ΔΙΑΣ ωστόσο περνούσαν τακτικά από εκεί με μεγάλη ταχύτητα και συχνά ανάποδα, κάνοντας αιφνίδιους ελέγχους στα μαγαζιά των «ξένων», κάποτε και προσαγωγές. Σε άλλες περιπτώσεις έρχονταν ειδοποιημένοι από τους ιδιοκτήτες των εστιατορίων γύρω από την πλατεία, όταν εκείνοι δεν έπαιρναν το νόμο στα χέρια τους προπληκίζοντας προληπτικά όποιον αντιλαμβάνονταν σαν τοξικοεξαρτημένο και δυνητικά σαν πρόβλημα για τη δουλειά. Όπως ήταν αναμενόμενο, με την κρίση το κλείσιμο πολλών επιχειρήσεων διευκόλυνε ακόμα περισσότερο την επέκταση των τραπεζοκαθισμάτων που ήδη είχαν κατέβει στο δρόμο, ακόμα και μπροστά στις σφραγισμένες προσόψεις. Το κακόγουστο σκηνικό που επικράτησε επεξεργάζεται και σερβίρει, για τουριστικούς λόγους αλλά και για εγχώρια κατανάλωση, μια εικόνα της παλιάς Αθήνας γεμάτη φτηνά στερεότυπα. Με κορίνες, ζαρντινιέρες, διαφημιστικές πινακίδες και συχνά απλώς με στάθμευση αυτοκινήτων ή και μικρών φορτηγών τροφοδοσίας που ανήκουν στα μαγαζιά, χωρίζεται η Αισχύλου στο ύψος της Αγ. Δημητρίου στα δυο και οριοθετείται σαφώς η «νομιμοποιημένη» περιοχή κίνησης. Οι κράτες των μαγαζιών αποθαρρύνουν τη διέλευση των περαστικών, τουριστών και μη, από την Αισχύλου, προτείνοντας την Αγίου Δημητρίου ως ασφαλέστερη και συμβάλλοντας έτσι στην περαιτέρω γκετοποίηση του δρόμου. Μέχρι σήμερα έχουν γίνει δυο προσπάθειες «ομαλοποίησης» του δρόμου. Η πρώτη, πρωτοβουλία της Δράσης Αισχύλου, από Έλληνες και ξένους κατοίκους και εργαζόμενους της οδού, που υποστηρίχτηκε από την Επιτροπή Κατοίκων και Εργαζομένων του Ψυρρή, έγινε τον Μάιο του 2011 στη στοά της Αισχύλου 36. Λεγόταν «Γέφυρες» και αποσκοπούσε σε μια πρώτη συνάντηση και αλληλοκατανόηση όλων όσοι συμβίωναν αναγκαστικά και αντιμετώπιζαν τα ίδια πιεστικά προβλήματα. Με συλλογική κουζίνα, τσάι και μουσική συναντήθηκαν Έλληνες κάτοικοι, Έλληνες και ξένοι, κυρίως Μπαγκλαντεσιανοί, εργαζόμενοι, εκπρόσωποι του Δήμου Αθήνας, ο ιμάμης του άτυπου τζαμιού, αλλά και άστεγοι, μετανάστες, τοξικοεξαρτημένοι, βαποράκια, από μια πλειάδα κερών πρόελευσης, που περισσότερο προσελκύστηκαν από την ελεύθερη πρόσβαση στο φαγητό. Η συνάντηση θεωρήθηκε πετυχημένη⁴ παρά την έντονη ενόχληση που εκδήλωσαν οι ιδιοκτήτες των μαγαζιών – ανάμεσά τους κάποιοι που μπήκαν στον κόπο να έρθουν από άλλες γωνιές της περιοχής για να διαμαρτυρηθούν. Λίγο αργότερα, μέσα σε διάστημα δυο εβδομάδων, έγιναν από αγνώστους νυχτερινές επιθέσεις στο δρόμο με γκαζάκια, καταστράφηκαν βιτρίνες των ξένων μαγαζιών και κάρκιν τα μηχανάκια που στάθμευαν μπροστά στο τζαμί. Η συνάντηση δεν επαναλήφθηκε, η Δράση Αισχύλου ατόνησε πολύ γρήγορα, όπως τελικά και η Επιτροπή Κατοίκων και Εργαζομένων του Ψυρρή.

Μετά το street party

Σε ένα διαφορετικό τοπίο ερήμωσης, μετά τη μεταφορά της πιάτσας και επανειλημμένες επιχειρήσεις-σκούπα της αστυνομίας στο πλαίσιο του «Ξένιου Δία», έγινε η δεύτερη εκδήλωση/street party στην Αισχύλου, τον Απρίλιο του 2013, με τίτλο «Τη βάψαμε!». Την οργάνωση ανέλαβαν οι Alternative Tours of Athens και με συμμετοχή εθελοντών καθαρίστηκε η κλειστή στοά στο νούμερο 38, ενώ βάφτηκαν και διακοσμήθηκαν με γκράφιτι οι προσόψεις κατοικημένων και ακατοίκητων κτηρίων του δρόμου, ως και οι λαμαρίνες των περιφράξεών τους. Αυτή τη φορά, με τη βοήθεια του Δήμου και μιας σειράς χορηγών, υπό δυνατή μουσική «ζωντάνεψε η ιστορία των κουτσαβάκηδων, των μόρτηδων και τραμπούκων του Ψυρρή».⁵ Από τότε και μέχρι που γράφονται αυτές οι γραμμές –δηλαδή τέλος Ιανουαρίου με αρχές Φεβρουαρίου 2014– η Αισχύλου έχει επιστρέψει στην υποβαθμισμένη καθημερινότητά της περιμένοντας την «αναβάθμιση», που τοποθετείται σ' ένα διαρκώς μετατιθέμενο μέλλον και, αν έρθει, θα έρθει από τους πάνω κι από τα έξω. Κι όμως, παρ' όλες τις αντιξοότητες και τις προκλήσεις, μια άλλη πραγματικότητα είναι εφικτή. Μόνο που θα πρέπει να τη φτιάξουμε εδώ και τώρα, όλοι και όλες μαζί, κι απ' ό,τι φαίνεται με τα ίδια μας τα χέρια.

Σημειώσεις

1. Συγκεκριμένα στο νούμερο 54, εκεί που σήμερα υπάρχει ένα ακόμη ανώνυμο πολυώροφο κτήριο γραφείων (βλ. *Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια*, Άρης Κωνσταντινίδης, σελ. 36-37, 74-75, πρώτη έκδοση Αθήνα 1950).
2. Στα νούμερα 36 και 38 αντίστοιχα. Πρόκειται για διώροφο κτήριο γραφείων –σήμερα ενός αρχιτεκτονικού γραφείου, studio μουσικής και εργαστήριου κεραμικής στον όροφο, και αποθηκών χονδρικής στο ισόγειο– και εγκαταλειμμένο ισόγειο κτήριο με καταστήματα, της δεκαετίας του '50.
3. «Σταδιακά, από το 2005 μέχρι και το 2006, είχε διάφορους διασκεδαζόμενους που πίναν κόκες, μεθαμφεταμίνες, ουσίες για πάρτι, κ.λπ. στο δρόμο μας – καθότι πιο ήσυχος και διακριτικός από την τότε ακμάζουσα Αριστοφάνους. Χαβαλέδες, χωρίς σοκ. Μετά, ας πούμε το 2007, άρχισε το εμπόριο. Πρέζα θα έλεγα ότι εμφανίστηκε σε μεγάλες ποσότητες τη διετία 2008-2010. Πάντως, νομίζω ότι ανέκαθεν έπαιζαν ναρκωτικά στου Ψυρρή. Απλά τηρούσαν κάποια προσχήματα...» Μαρτυρία του Τ.Δ., κατοίκου μέχρι πρόσφατα της Αισχύλου.
4. http://playground4architecture.blogspot.gr/2011/05/blog-post_29.html.
5. http://www.atathens.org/home_aisxyloustreetparty-gr.html.

www.civiltech.gr

Civiltech

η ορατή διαφορά στην εξειδίκευση

Άδεια Δόμησης

Αμοιβές
Έντυπα Δόμησης
Ιδ. Συμφωνητικά

**Διάγραμμα Δόμησης
Τοπογραφικό**

Νέος
Οικοδομικός
Κανονισμός

Civiltech

BUILDING
Studio

Αυθαίρετη Δόμηση

**Energy Building
Energy Certificate**

Η οικογένεια εφαρμογών **Building** αποτελεί τη μοναδική ολοκληρωμένη πρόταση που καλύπτει όλο το φάσμα της δόμησης και της ενέργειας. Με ενοποιημένες και αλληλοσυμπληρούμενες διαδικασίες, η οικογένεια εφαρμογών **Building** σας παρέχει τη δυνατότητα παρακολούθησης της ταυτότητας του κτηρίου:

- Κοινή διαχείριση της κτηριακής πληροφορίας σε όλες τις εφαρμογές
- Ηλεκτρονική αρχειοθέτηση εγγράφων και σχεδίων σε επίπεδο μελέτης και φακέλου έργου.
- Διαχείριση των εγκρίσεων που δικαιολογούν τη νομιμότητα ή τη δυνατότητα διατήρησής κάθε υφιστάμενου κτίσματος.
- Διασύνδεση με τα δημοφιλέστερα αρχιτεκτονικά προγράμματα της αγοράς (AutoCAD, ArchiCAD, Τέκτων, CADware κλπ), για άντληση της κτηριακής πληροφορίας.

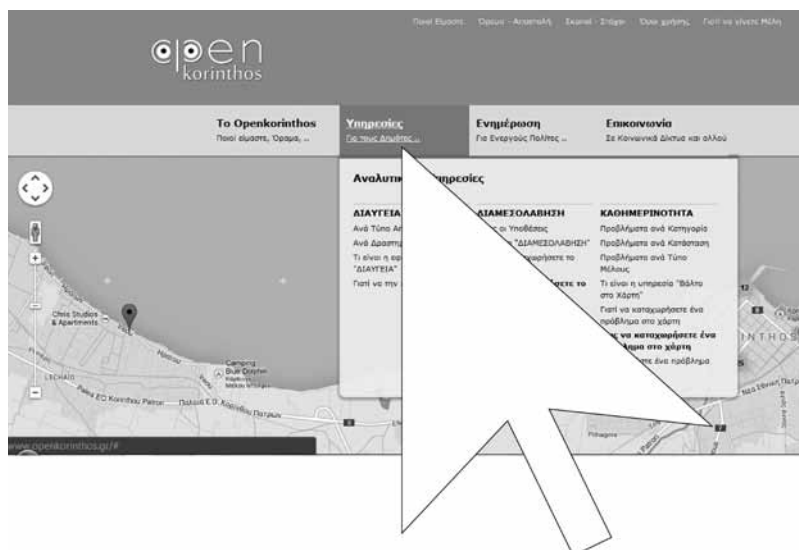

Civiltech A.E.

Αθήνα: Λεωφ. Μεσογείων 452, 153 42 Αγ. Παρασκευή Τηλ.: 210 6003034, Fax: 210 6000731

Θεσ/νίκη: Αδριανουπόλεως 1 & Μητρ. Κυδωνιών, 551 33 Καλαμαριά, Τηλ.: 2310 428781

www.civiltech.gr, e-mail: info@civiltech.gr

Σχεδιάζοντας μια διαφορετική πρόσβαση στην πόλη

Το Openkorinthos αποτελεί μια πρωτοβουλία δημοτών της Κορίνθου. Δημιουργήθηκε το 2013 και επιχειρεί μέσω μιας καλά οργανωμένης ψηφιακής πλατφόρμας να διευκολύνει την ενεργή πρόσβαση των δημοτών στη διοίκηση και στο σχεδιασμό του Δήμου Κορινθίων.

Πώς η πρωτοβουλία σχεδιάζει και αναζητά την πρόσβαση των πολιτών στα κοινά;

Η πρωτοβουλία του Openkorinthos υποστηρίζει ένα μοντέλο λειτουργίας των τοπικών κοινωνιών αντίθετο στο δημαρχοκεντρικό, που όλοι βιώνουμε για δεκαετίες. Πιστεύουμε σε έναν σταδιακό μετασχηματισμό παρά σε μια ξαφνική ανατροπή. Η πρόσβαση των πολιτών σχεδιάζεται λαμβάνοντας μεν υπόψη το θεσμικό καλλικρατικό πλαίσιο, αλλά πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα, στη συμμετοχή, με δυο εφαρμογές: η πρώτη χρησιμοποιεί χάρτες όπου ο εγγεγραμμένος χρήστης μπορεί να καταγράψει ένα πρόβλημα σε δημόσιο χώρο, είτε πρόκειται για τη γειτονιά του είτε για το κέντρο της πόλης, και αφού αυτό επιβεβαιωθεί μεταφέρεται στο Δήμο και αναμένει απάντηση· η δεύτερη αφορά τη «δημοσιογραφία των πολιτών», ο καθένας μπορεί να σχολιάσει κάτι που είδε, άκουσε, κατέγραψε στην καθημερινή του δραστηριότητα, το οποίο αφού επιβεβαιωθεί δημοσιεύεται στην ημερήσια ενημέρωση: μια είδηση από τους πολίτες προς τους πολίτες. Αναζητούμε τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που προσφέρει δυνατότητες στον πολίτη για να συνδιαμορφώσει την εικόνα της πόλης μέσω της ενημέρωσης. Με τον τρόπο αυτό συμμετέχει ενεργά στην ταυτότητα της περιοχής και στη διαμόρφωση της καθημερινότητάς του.

Επιχειρείτε την πρόσβαση στην πόλη με μια δράση αντίθετη στο μοντέλο διοίκησης και σχεδιασμού (από επάνω προς τα κάτω). Ποια είναι τα προβλήματα ή οι ευκολίες που συναντήσατε;

Τα προβλήματα είναι αρκετά. Κατ' αρχάς πρόκειται για μια καινοτόμο πρωτοβουλία, ιδιαίτερα για τα δεδομένα της περιφέρειας, οπότε λογικά οι πολίτες αρχικά δυσπιστούν σε κάτι που δεν φαίνεται οικείο. Η πελατειακή σχέση μεταξύ αρκετών θεσμικών παραγόντων (κόμματα, τοπικοί παράγοντες, κ.λπ.) και μέρους των πολιτών συνεχίζει να υφίσταται, με αποτέλεσμα να υπάρχουν άτυπες γραμμές αποκλεισμού. Γενικά απαιτείται χρόνος και συνέπεια για να μπορέσει η πρωτοβουλία να ξελιξίσει τις δυνατότητές της –κυρίως στη δημιουργία συνεργατικής κουλτούρας, που δεν υπήρχε στην Ελλάδα προ κρίσεως–, αλλά και χρήμα από τους συμμετέχοντες, μια και η προσπάθεια είναι εθελοντική.

Όσον αφορά τις ευκολίες, θεωρούμε ότι η σημαντικότερη είναι η

Τα μέλη του Open Korinthos* μιλούν στον Ανθόκοσμο

ανταπόκριση κάποιων ΜΜΕ στην Αθήνα, που αγκάλιασαν με αφιερώματα την προσπάθεια. Αντίθετα, στην Κόρινθο δεν έχει γραφτεί ούτε μία γραμμή από τα τοπικά μέσα ενημέρωσης για την προσπάθειά μας.

Συμμετέχετε σε ένα πρότζεκτ που διαμορφώνει σταδιακά την πρόσβαση στην πόλη χωρίς να γνωρίζει και να αναζητά τη μορφή ενός τελικού αποτελέσματος. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του;

Η πρωτοβουλία ως ιδέα δεν αγνοεί τη λογική των στρατηγικών επιλογών μιας περιοχής (εφόσον υπάρχουν). Στην περίπτωση της δικής μας περιοχής είναι δυσδιάκριτο στον πολίτη ποιες είναι αυτές οι επιλογές, ποιοι και πότε τις αποφάσισαν, με ποια δεδομένα και στόχους.

Το πρότζεκτ βρίσκεται σε διαρκή εξέλιξη. Δεν πρέπει να παρερμηνευθεί ως μια προσπάθεια που δεν ξέρει πού θέλει να πάει. Υπάρχουν άξονες και στρατηγικές προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις, πρεσβεύοντας συγκεκριμένες αξίες. Χαρακτηριστικό του συγκεκριμένου εγχειρήματος ανοικτού σχεδιασμού είναι πως οι πολίτες που συμμετέχουν ενεργά θέλουν να έχουν την αίσθηση ότι, ακόμη και χωρίς τελικό στόχο, υπάρχουν ενδιάμεσοι σταθμοί-στόχοι που κρατούν ζωντανό το ενδιαφέρον.

Οι αναφορές σας;

Είχαμε ερευνήσει το μοντέλο των ανοικτών και έξυπνων πόλεων για ένα χρόνο πριν ξεκινήσουμε. Οι αναφορές μας είναι στην πλειονότητά τους από το εξωτερικό – και κυρίως τη Βόρεια Ευρώπη. Υπάρχει τεράστια διαφορά κουλτούρας και η προσέγγιση προσπαθεί να προσαρμοστεί στα τοπικά δεδομένα. Διαπιστώνουμε ότι τα πάντα κρίνονται στη συμμετοχή και όχι στα τεχνολογικά επιτεύγματα. Είναι ένας μαραθώνιος που χρειάζεται το χρόνο του για να εξελιχθεί.

Οι συμβουλές σας για αντίστοιχες πρωτοβουλίες;

Συνοπτικά αναφέρουμε την οργάνωση, την ύπαρξη στρατηγικού αλλά και επικοινωνιακού σχεδίου, τη διάθεση συνεργασίας με φορείς, εθελοντικές ομάδες, θεσμικούς παράγοντες και τοπικά ΜΜΕ, κυρίως όμως υπομονή και πίστη. Υπομονή για την αποδοχή ενός εγχειρήματος που εξαρχής δεν μπορεί να είναι μαζικό, αλλά και πίστη ότι αυτό στο οποίο συμμετέχουμε μπορεί να φέρει κάποιο αποτέλεσμα.

* Π. Σταυροπούλου (δικηγόρος), Κ. Ρομπόρας (web developer), Ν. Κολόκας (αρχιτέκτονας)

2 + 1 σενάρια προσβασιμότητας

γράφει η **Χαρίκλεια Χάρη**

1. Το Οικείο και το Άλλο

Η προσβασιμότητα είναι ένα χαρακτηριστικό κοινωνικοποίησης. Σαν έννοια είναι άμεσα συνδεδεμένη με την οριοθέτηση όσο και με την επέκταση. Με την επιθυμία του ανθρώπου να σπάσει συγκεκριμένα όρια, να γνωρίσει το ξένο, το Άλλο.

Η περιέργεια του Ρουσσώ ή του Σατωβριάνδου να γνωρίσουν το Άλλο τούς ανάγκασε να μετακινηθούν σωματικά προς εξωτικούς τόπους. Η ανάγκη του Λάιμπνιτς για ελεύθερη γνώση τον οδήγησε στην ιδέα της ανοιχτής προσβασιμότητας σε γιγάντιες βιβλιοθήκες. Η ιδέα του αυτή φαίνεται να πραγματοποιήθηκε με την τεχνολογία.¹

Η τεχνολογία μάς έδωσε την ψευδαίσθηση ότι μπορούμε να έχουμε πρόσβαση παντού. Με τις κάμερες, τους υπολογιστές, τις φωτογραφικές μηχανές, το ίντερνετ, ο άνθρωπος παίζει με τα όρια και ελίσσεται ανάμεσα σε εικόνες, κείμενα, αντικείμενα, τόπους.

2. Το Σωματικό και το Συμβολικό

Σε αυτό το «παιχνίδι» της διερεύνησης των ορίων συμμετέχει το σώμα και το πνεύμα ταυτόχρονα. Το σώμα σε πραγματικό χρόνο, με αισθήσεις, «ακουμπάει» τα όρια: το ηλεκτροφόρο συρματοπλέγμα μιας βίλας και τα κάγκελα μιας κλειστής κοινότητας σε μια μεγαλούπολη. Το μυαλό, σε μη χρόνο, δεν συναντάει εμπόδια, μόνο πληροφορίες. Τις οποίες επεξεργάζεται με τη φαντασία.

Ανάλογα με το πόσο αφήνουμε το σώμα ή το μυαλό και τη φαντασία να βιώσει το χώρο, διαφέρει και η ποιότητα της πληροφορίας και ο τρόπος της πρόσβασης. Για παράδειγμα, ένας οριοθετημένος αρχαιολογικός

Robert Smithson, Spiral Jetty, 1970 (υπαίθρια εγκατάσταση), Dia Art Foundation

Richard Serra, Inside Out, 2013, Gagosian Gallery
φωτ. Lorenz Kienzle

χώρος μέσα στην πόλη βιώνεται πολύ διαφορετικά από έναν κάτοικο και από έναν τουρίστα, υπάρχει διαφορά μεταξύ της συνηθισμένης καθημερινής εμπειρίας ενός κατοίκου και της εμπειρίας ενός τουρίστα. Ο κάτοικος συναντά τον αρχαιολογικό χώρο ως φράχτη, ως αστικό κενό στην καθημερινή διαδρομή του, ως μέρος των αστικών συνηθειών του. Ο τουρίστας, όσο σχεδιάζει το ταξίδι του, φαντάζεται το χώρο αυτόν ως ένα ανοιχτό πεδίο περιπέτειας και εξερευνησών άμα τη αφίξει του. Αλλά και όταν φτάσει στο χώρο, σπάνια έχει το χρόνο ή τη διάθεση να τον βιώσει πραγματικά, μια που ο συμβολισμός που ήδη έχει για τον ίδιο είναι έντονος.² Παρατηρούμε ότι οι διαφορές μεταξύ των συνηθισμένων καθημερινών συνηθειών και των τουριστικών δραστηριοτήτων δεν είναι πραγματικές. Είναι συμβολικές και φανταστικές.

3. Ο Διαχωρισμός και η Ενσωμάτωση

Ο συμβολισμός κάθε τόπου είναι ένας κόσμος από μόνος του. Για τον τουρίστα ή τον επισκέπτη η φαντασία δημιουργεί ατελείωτα σενάρια ύπαρξης σε έναν τόπο, σενάρια νοητικά. Τα σενάρια αυτά αντιλαμβάνονται την πόλη ως διαμελισμένη, ως αποσπασματική, τοπικά και χρονικά. Η αίσθηση αυτή της ασυνέχειας και του διαχωρισμού της σύγχρονης πόλης αναπαρίσταται συμβολικά στο έργο του γλύπτη Ρίτσαρντ Σέρα (Richard Serra): Ο Σέρα δημιουργεί γλυπτικούς χώρους που «επιβάλλονται» σε ήδη υπάρχοντες χώρους. Που τους κατακερματίζουν και τους επανενώνουν, είτε αυτοί οι χώροι είναι ένα τοπίο είτε η αίθουσα ενός μουσείου. Αν και κυριαρχούν με έναν εξπρεσιονιστικό και πολλές φορές βίαιο τρόπο στο χώρο, τα τεράστια αυτά γλυπτά προσκαλούν το θεατή να συμμετάσχει: να εξερευνησει το χώρο γύρω από αυτά, να βρει τους εσωτερικούς χώρους, να κινηθεί με διαφορετικούς τρόπους και ταχύτητες γύρω από αυτά. Η έντονη μάζα και η δομή τους δημιουργεί διαφορετικές εμπειρίες σε κάθε άνθρωπο που τα βιώνει. Καθένας μας βιώνοντας την «τραυματική» εμπειρία του διαχωρισμού επανενώνει τα κομμάτια του, επαναδημιουργεί τον τόπο.

Τεράστια γλυπτά, που αλλάζουν σε συμβολικό επίπεδο την «προσβασιμότητα» σε έναν συγκεκριμένο τόπο, δημιουργεί και ο

καλλιτέχνης τοπίου Ρόμπερτ Σμίθσον (Robert Smithson). Τα γλυπτά του ενσωματώνονται στο περιβάλλον, αναπνέουν και αναδημιουργούνται κάθε στιγμή ταυτόχρονα με αυτό. Σχολιάζοντας το έργο του *Spiral Jetty*, το οποίο ενσωματώνεται στο περιβάλλον του και αλληλεπιδρά μαζί του, λέει: «Το να έχουμε κάτι φυσικό που παράγει ιδέες είναι πολύ πιο ενδιαφέρον για μένα από το να έχουμε μια ιδέα που μπορεί να δημιουργήσει κάτι φυσικό».³

Σημειώσεις

1. Lovink, Geert (ed.): *Uncanny Networks*, MIT Press, 2004, σελ. 156.
2. MacCannell, Dean: *The Ethics of Sight-Seeing*, University of California Press, 2011, σελ. 54.
3. Smithson, Robert: *The Collected Writings*, Jack Flam (ed.), University of California Press, 1996, σελ. 298.

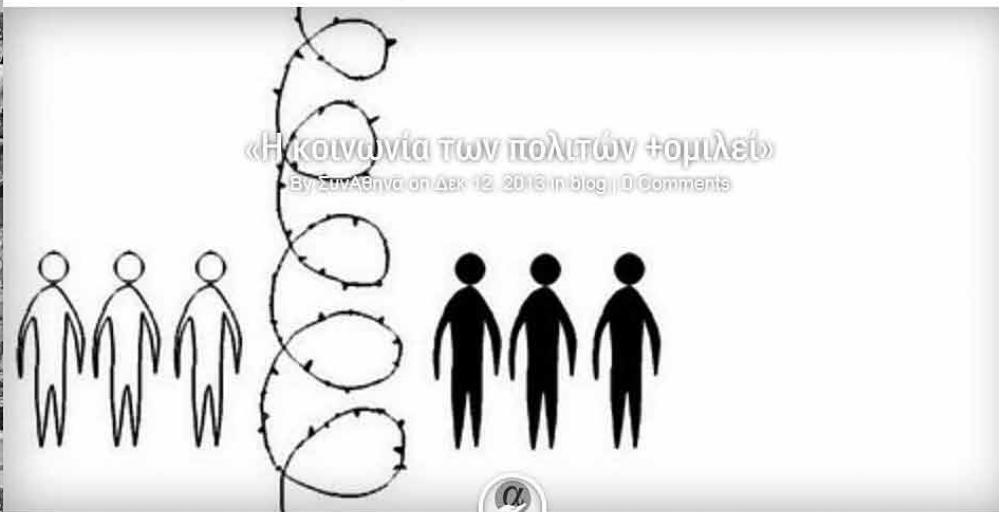
Στηρίξτε την έκδοση του περιοδικού “αρχιτέκτονες” με τις απόψεις σας

Η Σ.Ε. ενημερώνει όλους τους συναδέλφους/ισσες και φίλες/ους αναγνώστες που επιθυμούν να στείλουν τις απόψεις ή τα σχόλιά τους:

Είναι μέσα στις προθέσεις τής Σ.Ε. η δημοσίευση των άρθρων στην έντυπη έκδοση, εφόσον η θεματολογία τους άπτεται των ενδιαφερόντων του περιοδικού και δεν ξεπερνούν τις 850 λέξεις.

Η αποστολή θα γίνεται μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου στο e-mail: sadas-pea@tee.gr

«Η κοινωνία των πολιτών +ομιλεί»

Το Συμβούλιο Ένταξης Μεταναστών του Δήμου Αθηναίων σε συνεργασία με το Φόρουμ Μεταναστών και τη ΜΚΟ PRAKSIS διοργανώνουμε εκδήλωση με θέμα το νέο μεταναστευτικό κώδικα. Η εκδήλωση γίνεται με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα του Μετανάστη αλλά και τον κύκλο συζητήσεων που έχει ξεκινήσει να διοργανώνει η PRAKSIS με τίτλο «Η κοινωνία των πολιτών +ομιλεί» για διάφορα κοινωνικά θέματα επικαιρότητας και ενδιαφέροντος που αφορούν την

Η δημοσιονομική κρίση στην Ελλάδα σηματοδοτήθηκε από τη δημιουργία νέων θεσμών στους δήμους και στις περιφέρειες. Το σχέδιο «Καλλικράτης» εισήγαγε το θεσμό του *Συνηγόρου του Πολίτη και της Επιχείρησης* στις περιφέρειες και στους δήμους, και τα *Συμβούλια Ένταξης των Μεταναστών* στους δήμους. Επί θητείας του Γιώργου Καμίνη στο Δήμο Αθηναίων δημιουργήθηκε η πλατφόρμα «Συν Αθηνά» με σκοπό τη στήριξη ομάδων πολιτών της Αθήνας, κυρίως μέσα από την ενίσχυση της ορατότητας της δράσης τους. Πρόσφατα το Ίδρυμα Ωνάση ανέθεσε σε ερευνητική ομάδα από το Πολυτεχνείο της Ζυρίχης την υλοποίηση του ερευνητικού προγράμματος «Reactivate Athens». Το πρόγραμμα στηρίζεται στη συμβολή των πολιτών στη συλλογή καινοτόμων ιδεών πολεοδομικού σχεδιασμού για το κέντρο της Αθήνας. Βάσει των παραπάνω θα μπορούσε να συμπεράνει κανείς ότι, έστω και δειλά, ένας νέος άνεμος πνέει στις αστικές πολιτικές της Αθήνας, φέρνοντας μαζί του τη συμμετοχική διεύρυνση. Είναι όμως αλήθεια; Η αποτίμηση των πρόσφατων μεταρρυθμίσεων και πρωτοβουλιών πρέπει να λάβει υπόψη τα μακροχρόνια χαρακτηριστικά των αστικών πολιτικών στην Ελλάδα και ειδικά στην Αθήνα. Ήδη από τις δεκαετίες 1950 και 1960 οι αστικές πολιτικές στην Ελλάδα χαρακτηρίζονταν από συγκεντρωτισμό, πελατειακές σχέσεις και χαμηλή κρατική ικανότητα, με τα στοιχεία αυτά να συνδέονται στενά μεταξύ τους.¹ Η λήψη των μειζώνων αποφάσεων όσον αφορά την Αθήνα ήταν (και παραμένει έως σήμερα) στα χέρια του κεντρικού κράτους, καθώς δεν υφίσταται μητροπολιτική διοίκηση και ο Δήμος Αθηναίων περιορίζεται σε δευτερεύοντα ρόλο. Οι πελατειακές σχέσεις ανάμεσα σε πολιτικό προσωπικό, διοίκηση και πολίτες αναπτύχθηκαν ακριβώς στη βάση του συγκεντρωτισμού. Τα πολιτικά κόμματα χρησιμοποίησαν τη διαπραγμάτευση με τους πολίτες αναφορικά με την εφαρμογή της πολεοδομικής νομοθεσίας για την αναπαραγωγή των θέσεων εξουσίας. Συγκεντρωτισμός και πελατειακές σχέσεις οδήγησαν σε χαμηλή κρατική ικανότητα, καθώς απέτρεψαν τη συσσώρευση δεξιοτήτων στη δημόσια διοίκηση και περιθωριοποίησαν μεταγενέστερους ειδικούς θεσμούς, όπως ο ΟΡΣΑ και ο ΟΡΣΘ.

Το παρελθόν έριξε βαριά τη σκιά του στις πιο πρόσφατες εξελίξεις. Όταν εισήχθησαν στην Ελλάδα, εν πολλοίς μέσω των μηχανισμών της ΕΕ, θεσμοί των σύγχρονων μοντέλων «διακυβέρνησης», αυτοί αναπροσαρμόστηκαν

σύμφωνα με τις τοπικές δομές και πρακτικές εξουσίας. Έτσι, εργαλεία όπως οι Συμπράξεις Δημόσιου-Ιδιωτικού Τομέα και οι ημικυβερνητικοί φορείς εφαρμογής πολεοδομικής πολιτικής (όπως η ΕΑΧΑ) δεν χρησιμοποιήθηκαν στην Ελλάδα για να διευρύνουν την πρόσβαση του επιχειρηματικού κόσμου και γενικότερα της κοινωνίας των πολιτών στο σχεδιασμό. Οι ΣΔΙΤ χρησιμοποιήθηκαν ως εργαλείο κατασκευής και εκμετάλλευσης υποδομών από τον ιδιωτικό τομέα. Οι ημικυβερνητικοί φορείς αποτέλεσαν ένα είδος outsourcing της υλοποίησης έργων, το οποίο αποσκοπούσε στο να παρακαμφθεί η δημόσια διοίκηση με τις περιπλεγμένες αρμοδιότητες και τη χαμηλή ικανότητα. Οι πιο πρόσφατες μεταρρυθμίσεις και πρωτοβουλίες συνεχίζουν στη λογική της εισαγωγής εργαλείων σύγχρονης διακυβέρνησης των προηγούμενων ετών, οι οποίες όμως αποκτούν νέα σημασία στο πλαίσιο της κρίσης. Οι θεσμοί τους οποίους εισήγαγε ο «Καλλικράτης» αποτελούν, σύμφωνα με τις διακηρύξεις του ίδιου του νόμου, ακόμη ένα βήμα προς την προσαρμογή του ελληνικού συστήματος διοίκησης στην «πολυεπίπεδη» διακυβέρνηση της ΕΕ. Η δημιουργία του «Συν Αθηνά» προέρχεται από μια δημοτική αρχή που ο επικεφαλής της αναδείχθηκε επίσης μέσα από έναν χαρακτηριστικό θεσμό των σύγχρονων μορφών διακυβέρνησης, το Συνήγορο του Πολίτη. Το «Reactivate Athens» έχει πιο συγκυριακό χαρακτήρα και σχετίζεται με την είσοδο στον αστικό σχεδιασμό ενός ιδιωτικού μη κερδοσκοπικού ιδρύματος σε συνθήκες κατάρρευσης των κρατικών πολιτικών.

Η κριτική που έχει ασκηθεί διεθνώς σε τέτοιου είδους θεσμούς διακυβέρνησης επικεντρώνεται στον ελιτίστικο και απολίτικο χαρακτήρα τους.² Έχει υποστηριχθεί ότι ευνοούν τη συμμετοχή των οικονομικά ισχυρών και των ειδημόνων στη δημιουργία πολιτικής, ενώ ταυτόχρονα προσδίδουν στα διάφορα ζητήματα έναν «τεχνικό» χαρακτήρα και τα αποσυνδέουν από την πολιτική αντιπαράθεση. Ταυτόχρονα, μπορεί να προσθέσει κανείς, εφόσον συχνά στηρίζονται στη συμμετοχή *οργανώσεων* και όχι ατόμων στις πολιτικές διαδικασίες, δημιουργούν μια *διπλή* διαμεσολάβηση ανάμεσα στον πολίτη και στην παραγωγή πολιτικής. Επιπλέον, πρόκειται κυρίως για συμβουλευτικούς θεσμούς, των οποίων οι αποφάσεις δεν έχουν δεσμευτική ισχύ.

Προς μια διεύρυνση της πρόσβασης στις αστικές πολιτικές διαδικασίες

γράφει ο **Νίκος Σουλιώτης**
κοινωνιολόγος - ερευνητής ΕΚΚΕ

Η γενική αυτή κριτική βρίσκει εφαρμογή και στην Ελλάδα, αν και όχι εξολοκλήρου, διότι, όπως είδαμε, οι θεσμοί της σύγχρονης διακυβέρνησης δεν διεύρυναν την πρόσβαση στο σχεδιασμό ούτε για τις οικονομικές και κοινωνικές ελίτ (οι οποίες συνέχισαν ασφαλώς να επηρεάζουν τις πολιτικές με τον παραδοσιακό παρασκηνιακό τρόπο). Το σημαντικότερο, μάλλον, ζήτημα για την Ελλάδα σήμερα είναι η σχέση των νέων θεσμών διακυβέρνησης με τις παραδοσιακές διαδικασίες πολιτικής αντιπροσώπευσης. Έτσι, όσον αφορά για παράδειγμα τους μετανάστες, η συμμετοχή των οργανώσεών τους σε ένα συμβουλευτικό όργανο σε επίπεδο Δήμου είναι ένας ευπρόσδεκτος τρόπος ενδυνάμωσης. Δεν είναι όμως σε κραυγαλέα αντίθεση με την (πιθανολογούμενη) ακύρωση του δικαιώματος ψήφου των μεταναστών στις δημοτικές εκλογές και την άρνηση απόδοσης ιθαγένειας στους μετανάστες δεύτερης γενιάς; Σε ένα γενικότερο επίπεδο, ποιο είναι το νόημα της διεύρυνσης της συμμετοχής στις δημοτικές πολιτικές διαδικασίες, όταν ο ίδιος ο Δήμος Αθηναίων έχει πολύ περιορισμένα περιθώρια άσκησης πολιτικής; Οι περιορισμένες αρμοδιότητες, σε συνδυασμό με την κατάρρευση των δεσμών (πελατειακών και ιδεολογικών) των κομμάτων με τους πολίτες, έχει οδηγήσει σε κενό εκπροσώπησης και στην αδυναμία των πολιτών να αναγνωρίσουν τα συμφέροντα και τις πεποιθήσεις τους στην αστική πολιτική. Οι πολυάριθμες «από τα κάτω» πρωτοβουλίες διαχείρισης χώρων και αλληλέγγυων πρακτικών αναπτύχθηκαν σε αυτό το κενό, κάτι που ισχύει κατ' αναλογία και για την εμπλοκή του Ιδρύματος Ωνάση στο σχεδιασμό για την Αθήνα.

Συνολικά, οι νέοι θεσμοί και πρωτοβουλίες δύσκολα θα μπορέσουν να συμβάλουν στην αποκατάσταση των σχέσεων των πολιτών με τις δημοτικές και περιφερειακές αρχές, διότι δεν απαντούν στα βασικά αίτια που προκαλούν την κρίση πολιτικής αντιπροσώπευσης. Στις ομάδες πολιτών που αναπτύσσουν κινηματική δράση συχνά καλλιεργείται η πεποίθηση ότι η απάντηση βρίσκεται αποκλειστικά στην ανάπτυξη αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών. Δυστυχώς, όμως, ούτε αυτή η ιδέα είναι ρεαλιστική: ακόμη και αν υπήρχε ευρύτατη συναίνεση για τη γενίκευσή τους, η κλίμακα και η πολυπλοκότητα των αστικών διαδικασιών ξεπερνούν τις διαχειριστικές τους δυνατότητες. Η διέξοδος μάλλον βρίσκεται,

κατά πρώτον, σε μια αναζωογόνηση των παραδοσιακών διαδικασιών αντιπροσώπευσης για την αποκατάσταση των σχέσεων των αιρετών με τους πολίτες. Προϋπόθεση για αυτό είναι να επανέλθουν στους δημοκρατικά ελεγχόμενους εθνικούς και τοπικούς θεσμούς οι αρμοδιότητες δημόσιας πολιτικής που έχουν μεταφερθεί στο υπερεθνικό επίπεδο, στο πλαίσιο των προγραμμάτων διάσωσης της ελληνικής οικονομίας, καθώς και να εκχωρηθούν πραγματικές σχεδιαστικές αρμοδιότητες στους δήμους. Κατά δεύτερον, η συμμετοχή των πολιτών πρέπει να περάσει μέσα από την αποκέντρωση επιλεγμένων ζητημάτων χάραξης και άσκησης πολιτικής σε αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες (για παράδειγμα χρησιμοποιώντας μοντέλα συμμετοχικού προϋπολογισμού), οι οποίες όμως θα έχουν να διαχειριστούν αποφασιστικά συγκεκριμένους πόρους και δεν θα περιορίζονται στην παροχή μιας άνευρης συμβουλευτικής προς τις αρχές.

Σημειώσεις

1. Το επιχείρημα αυτό αναπτύσσεται περισσότερο στο Ν. Souliotis κ.ά., «Mega-projects, neoliberalization and state capacities...».
2. Βλ. για παράδειγμα Ε. Swyngedouw κ.ά., «The World in a Grain of Sand...», και Β. Jouve, «From Government to Urban Governance...», σελ. 290-292.

Βιβλιογραφία

- Jouve B., «From Government to Urban Governance in Western Europe: A Critical Analysis», *Public Administration and Development*, 25 (4): 285-294, 2005.
- Souliotis N., Sayas J., Maloutas Th., «Mega-projects, neoliberalization and state capacities: assessing the medium-term impact of the 2004 Olympic Games on Athenian urban policies», *Environment and Planning C*, υπό δημοσίευση.
- Swyngedouw E., Moulaert F., Rodriguez A., «The World in a Grain of Sand: Large-Scale Urban Development Projects and Dynamics of "Glocal" Transformations», στο F. Moulaert, A. Rodriguez, E. Swyngedouw (επιμ.), *The Globalized City: Economic Restructuring and Social Polarization in European Cities*, Oxford University Press, σελ. 9-28, 2005.

ΔΡΑΣΕΙΣ

► **Ελληνικό: Η τύχη του στα χέρια μας**

Οι Δήμοι Αλίμου, Γλυφάδας και Ελληνικού-Αργυρούπολης συνεχίζουν την κοινή δράση για το περιβάλλον και τους ελεύθερους χώρους, τον αγώνα για να διασώσουν το πρώην αεροδρόμιο και την παραλία του Ελληνικού, έναν από τους ελάχιστους εναπομείναντες ελεύθερους χώρους, και να αντιταχθούν στο ξεπούλημά του.

Με σύνθημα «Ελληνικό: Η τύχη του στα χέρια μας» καλούν το λαό και τη νεολαία να πάρουν μέρος στο Διήμερο Δράσεων με πολιτιστικό, αθλητικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό περιεχόμενο.

Πληροφορίες: koinidrasi3@gmail.com και www.elliniko-argyroupoli.gr/article.php?id=3060 (16-17 Μαρτίου 2014, Πρώην Αεροδρόμιο)

► **Open House**

Σκοπός του Open House Greece είναι η προώθηση και προβολή της αρχιτεκτονικής και του πολιτισμού στην Ελλάδα και το εξωτερικό μέσω των ετήσιων δράσεων Open House σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη. Ιδρύθηκε τον Μάιο του 2012 και ανήκει στην ευρύτερη οικογένεια του Open House Worldwide, η οποία μεριμνά για την παγκόσμια προβολή κάθε εκδήλωσης Open House.

Το Open House Athens θα διοργανωθεί για ένα Σαββατοκύριακο, όπου κτήρια και χώροι ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος θα ανοίξουν τις πύλες τους στο ευρύ κοινό.

(4-6 Απριλίου 2014, Αθήνα)

ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΜΕ

► **14.02.14_Ημερίδα Ορέστη Δουμάνη**

Οι «αρχιτέκτονες» συμμετείχαν στην Ημερίδα Ορέστη Δουμάνη, με θέμα: «Το παρόν και το μέλλον του γραπτού αρχιτεκτονικού τύπου», που πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς.

Στο πρώτο μέρος της ημερίδας έγινε εκτενής αναφορά στον εμπνευστή και δημιουργό-εκδότη Ορέστη Δουμάνη, στα *Αρχιτεκτονικά Θέματα* και *Θέματα Χώρου+Τεχνών*, καθώς και στη συνεισφορά – στην αρχιτεκτονική συζήτηση – του ΕΙΑ, που φέτος συμπληρώνει τα 20 χρόνια από την ίδρυσή του.

Στο δεύτερο μέρος πήραν τον λόγο οι αρχιτεκτονικές εκδόσεις, έντυπες και ηλεκτρονικές: *Αρχιτέκτονες*, *Δομές*, *Ελληνικές Κατασκευές*, *Κτίριο*, *Archisearch.gr*, *GreekArchitects.gr* και *Triantafylloug.blogspot.com*.

ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ

► **Διεθνές Βραβείο UIA «Φιλικόι χώροι προσιτοί σε όλους»**

Ο διαγωνισμός επιβραβεύει την αρχιτεκτονική που είναι προσιτή σε όλους και σέβεται τις αρχές του παγκόσμιου σχεδιασμού.

Θα απονεμηθούν τρία βραβεία και εννέα έπαινοι σε έργα αρχιτεκτόνων των κρατών μελών της UIA που υλοποιήθηκαν από 01.01.2009 έως και 01.01.2012, στις εξής κατηγορίες:

1. Δημόσιοι χώροι
2. Δημόσια και θεσμικά κτήρια
3. Ιδιωτικά κτήρια, και
4. Έρευνα (ειδικό βραβείο).

Πληροφορίες: www.uia-architectes.org/en/exercer/nouvelles/8300#UvCybxy9d74 (Υποβολή προτάσεων έως 31 Μαρτίου 2014)

► **Αρχιτεκτονικός διαγωνισμός «Volos needs its bench»**

Ο Δήμος Βόλου και ο Σύλλογος Αρχιτεκτόνων Ν. Μαγνησίας στην προσπάθεια εύρεσης καινοτόμων δράσεων για τον αστικό χώρο, που θα συμβάλουν στην αισθητική αναβάθμιση της πόλης του Βόλου και στην εμπέδωση της ταυτότητάς της ως τουριστικού προορισμού, αναζητούν προτάσεις σχεδιασμού για τα παγκάκια της πόλης, με βασική προϋπόθεση τον αισθητικό, λειτουργικό και περιβαλλοντικό χαρακτήρα της προτεινόμενης λύσης, καθώς και την ευκολία και οικονομία υλοποίησής της, ενταγμένης στο σύγχρονο περιβάλλον του νέου καλλικρατικού Δήμου.

Ο διαγωνισμός «Volos needs its bench» είναι ανοικτός σε όλους τους νέους αρχιτέκτονες έως 40 ετών.

Τα βασικά στοιχεία μελέτης του εν λόγω αντικειμένου του διαγωνισμού είναι η αισθητική του αντικειμένου, η εργονομία του αναφορικά με τη λειτουργία, η χρηστική συμβατότητα του αντικειμένου σε σχέση με άλλες αστικές ασχολίες (π.χ. ποδήλατο, skateboarding, φύτευση, σκύλος, παιδιά, σκίαση κ.λπ.), η χρήση ανακυκλώσιμων υλικών φιλικών προς το περιβάλλον και η τοποθέτηση των καθισμάτων σε κάποιες προτεινόμενες θέσεις της πόλης από τη διοργανώτρια αρχή, ή σε κάποιο υπαρκτό σημείο της πόλης, το οποίο είναι ελεύθερο να προτείνει ο διαγωνιζόμενος.

Πληροφορίες: www.dimosvolos.gr

www.samagnesia.gr και epoleodomia.volos.gr

(Υποβολή προτάσεων έως 14 Μαρτίου 2014)

ΒΙΒΛΙΑ

► **Η ζωή ανάμεσα στα κτήρια.****Χρησιμοποιώντας το δημόσιο χώρο**

Ο συγγραφέας Jan Gehl γράφει: «Η πρώτη έκδοση αυτού του βιβλίου – αρχές του 1970 – είχε σκοπό να καταδείξει τις αποτυχίες της μοντερνιστικής πολεοδομίας, που την εποχή εκείνη κυριαρχούσε διεθνώς. Το βιβλίο καλούσε τους αρχιτέκτονες να επιστήσουν την προσοχή τους στους ανθρώπους που κινούνται στους χώρους ανάμεσα στα κτήρια και τους χρησιμοποιούν, και έθετε το ζήτημα της κατανόησης των λεπτών ποιοτήτων οι οποίες, σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας της ανθρώπινης κατοίκησης, είναι συνδεδεμένες με τις συναθροίσεις των ανθρώπων στους δημόσιους χώρους.

Περαιτέρω, αναδεικνυε τη ζωή ανάμεσα στα κτήρια ως μια διάσταση της αρχιτεκτονικής, του αστικού σχεδιασμού και της πολεοδομίας που απαιτεί προσεκτικό χειρισμό. [...] Σήμερα βρισκόμαστε τέσσερις δεκαετίες αργότερα, και όλα αυτά τα χρόνια έχουν περάσει πολλά αρχιτεκτονικά στυλ και ιδεολογίες. Τη χρονική αυτή στιγμή, κατά την οποία οι πόλεις σ' όλον τον κόσμο υπόκεινται σε μεγάλες αλλαγές στη διαδικασία ανάπτυξης και εκσυγχρονισμού, ελπίζω ότι οι ανθρωπιστικές πολεοδομικές αρχές, που παρουσιάζονται σ' αυτό το βιβλίο, μπορούν να λειτουργήσουν ως έμπνευση στην Ελλάδα για αυτές τις σημαντικές διαδικασίες». *Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, 2013, 220 σελ.*

► **Ο χώρος στο μουσείο. Η αρχιτεκτονική συναντά τη μουσειολογία**

Ανάμεσα στα ερωτήματα που θέτει η συγγραφέας Καλή Τζώρτζη στο βιβλίο είναι: Πώς η αρχιτεκτονική επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο βιώνουμε τα μουσεία; Πώς σχετίζεται με την «τέχνη του εκθεσιακού σχεδιασμού»; Η απάντηση, κατά τη συγγραφέα, είναι εν πολλοίς «μέσω του χώρου». Η συγγραφέας εξηγεί, για παράδειγμα, πως κάποια μουσεία δημιουργούν στους επισκέπτες την αίσθηση της προσωπικής εξερεύνησης ενώ άλλα έχουν κυρίως διδακτικό χαρακτήρα, πως η επίσκεψη σε ορισμένα μουσεία μετατρέπεται σε χωρική εμπειρία ενώ σε άλλα σε κοινωνικό γεγονός.

Το βιβλίο αρχίζει με ιστορική αναδρομή στην εξέλιξη του μουσείου ως κτηρίου και ως οργανωμένου χώρου, καθώς και στην παράλληλη εξέλιξη των εκθεσιακών αντιλήψεων.

Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, 2013, 396 σελ.